

Agata Szczytyńska

„W świecie starożytnych Rzymian”

– zestaw środków dydaktycznych wykorzystywanych do realizacji bloku tematycznego poświęconego historii starożytnego Rzymu w kl. 4-6 szkoły podstawowej

Dążeniem nauczyciela jest, by uczyć atrakcyjnie i efektywnie. W osiągnięciu tego zamierzenia pomocne stają się nie tylko stosowanie ciekawych metod i form pracy, ale także odpowiednich środków dydaktycznych. Spełniają one ważną rolę w procesie nauczania: przykuwają uwagę ucznia, aktywizują go, pobudzają motywację do pracy, pomagają lepiej zrozumieć omawiane zagadnienia, a przez to wpływają na wzrost skuteczności kształcenia. Stosowanie ciekawych środków dydaktycznych przeciwdziała nudzie na lekcji, sprawia, że toczy się ona wartko, budząc żywe zainteresowanie uczniów. Ważne jest jednak, by planując zajęcia, sięgać po różnorodne pomoce i często zmieniać ich repertuar, nie dopuszczając do znużenia wywołanego stosowaniem tych samych pomysłów. Zwrócić należy przy tym uwagę, by użyte środki były funkcjonalne i służyły właściwie celom lekcji.

Proponowany przeze mnie zestaw środków dydaktycznych może być wykorzystany na lekcjach historii w klasach 4-6 szkoły podstawowej poświęconych blokowi tematycznemu, jakim jest historia starożytnego Rzymu. W tabelarycznym zestawieniu ujęłam kolejne tematy lekcji, określiłam rodzaj stosowanych środków, sposób użycia, a także ich funkcję. Starałam się tak dobrać pomoce do zajęć, by przemawiać do uczniów poprzez teksty źródłowe, teksty specjalnie spreparowane, ilustracje, plansze, różnego rodzaju mapy, prezentację multimedialną, czy film. Celem moim jest zaprezentowanie zestawu pomocy, które mogą uatrakcyjnić lekcje historii i pomóc w osiągnięciu wielu efektów dydaktycznych związanych z planowanym blokiem tematycznym.

Klasa IV

Temat lekcji: Rzym – miasto na siedmiu wzgórzach

Rodzaj środka dydaktycznego	Sposób użycia	Funkcja
tekst źródłowy Tytusa Liwiusza o założeniu Rzymu	Po przeanalizowaniu przeczytanego tekstu uczniowie rysują drzewo genealogiczne Romulusa i Remusa, piszą krótki życiorys braci.	tekst jako przedmiot analizy staje się jednocześnie punktem wyjścia do ciekawych aktywności, które nie tylko sprawdzają rozumienie treści zawartych w źródle, ale rozwijają również twórczą inwencję uczniów
ilustracja przedstawiająca posąg wilczyca kapitoliniskiej	Uczniowie opisują posąg, uzasadniają, dlaczego stał się on symbolem Rzymu.	wprowadzenie elementów sztuki na lekcję

mapka dotycząca początków Rzymu z zaznaczonymi siedmioma wzgórzami	Uczniowie zastanawiają się, jak mogło dojść do połączenia osad leżących w dolinie rzeki Tybr w jedno miasto i powstania forum – serca Rzymu, jak Rzymianie mogli wykorzystywać naturalne położenie miasta.	uczenie wnikliwego czytania mapy i wnioskowania na jej podstawie

Temat lekcji: Życie codzienne Rzymian

Rodzaj środka dydaktycznego	Sposób użycia	Funkcja
plansza przedstawiająca typową zabudowę rzymskiego miasta	Uczniowie udają się na „spacer” po rzymskim mieście, rozpoznają i nazywają poszczególne elementy miejskiej zabudowy: forum, otaczające je świątynie, gmachy publiczne, ulice dzielące miasto na kwadraty i prostokąty, amfiteatr, termy, fontannę miejską, studnię, akwedukt itd., porównują rzymskie miasto ze współczesnym; na podstawie zabudowy wnioskuje, w jaki sposób Rzymianie spędzali wolny czas.	ilustracja tematyki lekcyjnej, sposób utrwalenia terminologii urbanistycznej, ukazanie wpływów kultury i cywilizacji rzymskiej na późniejsze dokonania ludzi, uczenie dedukcji
tekst źródłowy Gelliusza pt. „Noce attyckie” opisujący historię, która zdarzyła się na arenie podczas walk z dzikimi zwierzętami; mozaiki, obrazy przedstawiające walki gladiatorów	Na podstawie tekstu źródłowego i ikonografii uczniowie opisują walkę gladiatorów na arenie, wyrażają swoją opinię na temat rozrywek starożytnych Rzymian.	przybliżenie sposobów spędzania wolnego czasu przez Rzymian, uczenie wartościowania
menu uczt w domu rzymskim	Uczniowie wymieniają produkty, które składały się na pożywienie Rzymian, opisują zwyczaje panujące w czasie uczt	poznanie zwyczajów żywieniowych starożytnych Rzymian
ilustracje przyborów toaletowych używanych w termach	Uczniowie porównują je z przyborami używanymi we współczesnych łazienkach, wypowiadają się na temat podobieństw, różnic.	ukazanie wpływu cywilizacji Rzymian na naszą codzienność

Temat lekcji: Najwspanialsze budowle starożytnego Rzymu

Rodzaj środka dydaktycznego	Sposób użycia	Funkcja
prezentacja multimedialna	W trakcie oglądania prezentacji uczniowie wynotowują nazwy budowli, uzupełniają tekst z lukami dotyczący elementów architektonicznych.	prawidłowe wynotowanie nazw budowli oraz użycie terminów architektonicznych

		pozwała sprawdzić, na ile uczniowie zrozumieli prezentowany materiał

Temat lekcji: Ślady kultury rzymskiej

Rodzaj środka dydaktycznego	Sposób użycia	Funkcja
plan Rzymu i współczesnego polskiego miasta	Porównanie obu planów celem uchwycenia podobieństw w sposobie zabudowy (rynek jako główny plac miasta, skupione wokół niego kościoły, urzędy publiczne, ulice przecinające się tak, że dzielą miasto na kwadraty i prostokąty itd.).	ukazanie wpływu cywilizacji i kultury Rzymian na późniejsze osiągnięcia ludzi
ilustracje rzymskich budowli i budowli pochodzących z różnych europejskich miast	Uchwycenie podobieństw (Łuk Triumfalny – Grób Nieznanego Żołnierza, Panteon – kościół św. Aleksandra w Warszawie, pomnik Marka Aureliusza – pomnik ks. Józefa Poniatowskiego w Warszawie, Kolumna Trajana – Kolumna Zygmunta III Wazy w Warszawie).	
specjalnie spreparowany tekst zawierający słowa, związki frazeologiczne, skróty wywodzące się ze starożytności	Uczniowie rozpoznają je, wyjaśniają ich znaczenie, redagują własne teksty z ich użyciem.	

Klasa V

Temat lekcji: Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu

Rodzaj środka dydaktycznego	Sposób użycia	Funkcja
mapa starożytnej Italii z zaznaczonymi drogami	Na podstawie mapy uczniowie uzasadniają stwierdzenie zawarte w temacie lekcji; zastanawiają się nad znaczeniem dróg, szlaków komunikacyjnych dla rozwoju imperium.	wprowadzenie do tematu
plansza z przekrojem rzymskiej drogi	Uczniowie wymieniają materiały, jakich używano do budowy dróg.	ukazanie roli dróg dla funkcjonowania państwa
zdjęcia dróg, mostów, tuneli z czasów rzymskich, które przetrwały do dzisiaj	Na podstawie ilustracji uczniowie określają warunki, które pozwoliły przetrwać drogom, mostom, tunelom do dziś; zastanawiają się, dlaczego starożytni Rzymianie przywiązywali tak wielką wagę do budowy dróg.	

ilustracja rzymskiego kamienia milowego i współczesnego kamienia milowego w Warszawie	Uczniowie określają funkcję rzymskich kamieni milowych, porównują je ze współczesnym.	

Klasa VI

Temat lekcji: W świecie starożytnych Rzymian – lekcja powtórzeniowa

Rodzaj środka dydaktycznego	Sposób użycia	Funkcja
film edukacyjny	Uczniowie oglądają film przedstawiający w obrazowy sposób legendę o założeniu Rzymu, rozwój imperium i jego upadek, rzymskie miasto, najważniejsze budowle rzymskie, życie ówczesnych ludzi itd., a następnie wypełniają przygotowany w jego oparciu test.	pomoc w utrwaleniu poznanych wcześniej wiadomości, w ewaluacji cyklu lekcji

Aneks

1. *Tytus Liwiusz o założeniu Rzymu*

[...] Amuliusz wypędził brata [Numitora] i sam wstąpił na tron, a zbrodni zbrodniami dopełniając zgładził wszystkich męskich potomków brata; córkę zaś brata, Reę Sylwię, zamianował westalką i w ten sposób dając jej pozornie zaszczytne wyróżnienie, odjął nadzieję potomstwa [...].

Lecz, jak sądzę, Przeznaczeniu zależało na założeniu tak ogromnego miasta i na powstaniu państwa ustępującego w potęgę tylko bogom: Gdy westalka [...] wydała na świat bliźnięta, jako ojca potomstwa [...] wymieniła samego boga Marsa [...]. Lecz ani bogowie, ani ludzie nie zdołali osłonić jej i dzieci przed okrutnym królem: kapłankę zakuto w kajdany i wtrącono do więzienia, a chłopców kazał król wrzucić w nurty rzeki. [...] Według podania płytka woda osadziła wreszcie na mieliźnie korytko z dziećmi, a wtedy spragniona wilczyca z okolicznych gór przybiegła usłyszawszy kwilenie niemowląt; spuściła wymioną i tak łagodnie podała je dzieciom, że dozorca trzód królewskich — miał on podobno na imię Faustulus — znalazł ją, jak lizała językiem chłopców. Dał on ich na wychowanie swojej żonie Larencji, do stajen. [...] Takie było pochodzenie chłopców i takie wychowanie. Gdy dorośli, krzatali się pilnie w stajniach i na pastwiskach przy bydle oraz polowali w kniejach. Wzrosli przez to w siły, nabrali odwagi; rzucali się nie tylko na dzikie zwierzęta, lecz napadali też na rozbójników obładowanych łupami, zdobywcz dzielili później między pasterzy i z drużyną rosnącą z dnia na dzień spędzali chwile pracy i zabawy.

[...] W ten sposób ze wszystkich stron knują przeciw królowi zdradliwy podstęp. Romulus uderzył na króla, nie występując ze zwartym orszakiem młodzieży (nie miał bowiem dość sił do otwartego ataku), lecz wydał pasterzom rozkaz, by każdy inną drogą o określonej porze przybył pod pałac. Od strony domu Numitora Remus zgromadził inną grupkę i przyszedł mu na pomoc. Tak zgładzili króla.

Numitor [...] zaraz zwołał zebranie, opowiedział o zbrodni brata względem niego, o pochodzeniu wnuków, jak się urodzili, jak wychowali, jak nastąpiło ich rozpoznanie, a wreszcie o zabójstwie tyrana, nadmieniając, że stało się to z jego rozkazu. Młodzieńcy wkroczyli w orszaku na środek zebrania i oddali dziadkowi cześć jako królowi; a wtedy cały zebrany tłum zabrzmiał głośnym okrzykiem zgody i tym sposobem uzyskał król potwierdzenie swego tytułu i władzy.

Tak powierzono władzę w państwie albańskim Numitorowi, a Romulus i Remus postanowili założyć miasto w tych okolicach, gdzie ich wyrzucono, gdzie się wychowali. [...] W zamiarach tych przeszkodziła z kolei żądza władzy królewskiej, choroba odziedziczona po dziadkach, stąd powstała haniebna walka, która zaczęła się od mało znaczącego drobiazgu. Byli bliźniakami, więc prawo starszeństwa nie mogło rozstrzygać; by więc bogowie opiekujący się tymi okolicami oznaczyli za pomocą wieszczby, który z nich ma nadać nazwę nowemu miastu i który ma sprawować rządy po założeniu, obrał sobie Romulus za miejsce do zasięgnięcia wróżby Palatyn, a Remus Awentyn. [...]

Wskutek tego wszczęła się między nimi sprzeczka i wśród obustronnej kłótni rozpoczęła się bitwa. Przy tej okazji Remus, ugodzony w tej bójce, padł martwy. Ale bardziej rozpowszechnione jest inne podanie: według niego Remus kpiąc sobie z brata przeskoczył nowo budujący się mur; a wtedy zabił go w gniewie Romulus, dodając ostrzegawcze słowa: „Tak zginie w przyszłości każdy, kto przekroczy moje mury“. W ten sposób sam Romulus objął władzę królewską, a założone miasto nazwano imieniem założyciela. [...]

(Tytus Liwiusz, *Dzieje od założenia miasta Rzymu*, tłum. Władysław Strzelecki, za: Ciejką M. *Historia. Teksty źródłowe, starożytność i średniowiecze*, Kraków 2002, s.33-34)

2. Fragment „Nocy attyckich” Gelliusza

Znajdowało się tam wiele straszliwych bestii i potworów ogromnej wielkości, a wszystkie odznaczały się niezwykłym wyglądem i dzikością. Lecz ponad wszystkie inne zwierzęta podziw budziła dzikość lwów, wśród których jeden szczególnie się wyróżniał. Lew ten zwracał na siebie powszechną uwagę sprężystością cielską, wielkością, straszliwym rykiem, potężnymi mięśniami i grzywą, która zwisała mu z karku. Wśród wielu ludzi skazanych na walkę z dzikimi zwierzętami wprowadzono niewolnika. Miał on na imię Androklos. Kiedy lew ujrzał go z daleka, stanął jak wryty, jakby w zdumieniu, a później zbliżył się do człowieka powoli i spokojnie, tak jak gdyby go poznał. Potem, podobnie jak psy, które chcą się łączyć, zaczął przymilnie i przyjaźnie merdać ogonem, ocierać się o Androklosa i na wpeł żywego ze strachu delikatnie lizać po rękach i nogach. Podczas tych pieszczot straszego zwierzęcia Androklos odzyskał równowagę ducha i powoli podniósł oczy, aby mu się przyjrzeć. Wtedy jakby wzajemnie się poznali i można było zobaczyć, że człowiek i lew pałają radością i witają się.

(Gelliusz, *Noce Attyckie*, przekład S. Stabryła, za: Czetwertyńska G., Królikowski J., Pacewicz A., Merta T. *A to historia! Podręcznik historii i społeczeństwa kl. 4, część pierwsza*, s. 88)

3. Menu uczy

Przekąski

1. Skorupiaki:
 - jeżowce, surowe ostrygi, mięczaki
2. Drozdy

3. Pularda na szparagach
4. Pasztety z ostryg lub mięczaków
5. Figojadki
6. Polędwica z sarny lub dzika
7. Pasztet z tuczonego drobiu
8. Skorupiaki:
 - rozkolce lub szkarłatniki

Dania główne

1. Wymiona maciory
2. Łeb dzika
3. Dania rybne
4. Kaczki
5. Gotowane cyranki
6. Zające
7. Pieczeń z drobiu

Deser

Krem na mące i biszkopty

(Kulesza R. *Historia. Starożytność. Podręcznik dla gimnazjum*, Warszawa 2002, s. 189)

4. Spreparowany tekst zawierający słowa, związki frazeologiczne, skróty wywodzące się ze starożytności

Dziś przełamane treść i zabrałem głos w dyskusji na forum klasy. Okazało się, że jestem świetnym oratorem, erudytą etc. Wypowiadałem się na temat „Quo vadis“ H. Sienkiewicza – kamienia milowego polskiej literatury. Recytowałem wszystko jak z nut, używałem uczonych terminów i obserwowałem, jakie robię wrażenie. Niektórzy słuchali mnie tylko pro forma, ale byli tacy, którzy rejestrowali każde moje słowo. Może kiedyś fortuna sprawi, że rozpocznę studia polonistyczne na uniwersytecie i napiszę pracę magisterską na temat tej powieści.

Bibliografia

- Chmielewski W. (red.) *Atlas historyczny. Gimnazjum*, Warszawa 2005.
- Ciejka M. *Historia. Teksty źródłowe, starożytność i średniowiecze*, Kraków 2002.
- Czetwertyńska G., Bliźniak M., Królikowski J., Pacewicz A., Merta T. *A to historia! Podręcznik historii i społeczeństwa (klasa 4 – cz. I; klasa 5 – cz. I; kl.6 – cz. I)*, Warszawa 2003, 2005, 2006.
- Jacznynowska M. *Historia starożytnego Rzymu*, Warszawa 1982.
- Kowalski R. *Nowoczesne środki dydaktyczne i ich wpływ na efektywność pracy nauczyciela*. <http://www.literka.pl/modules.php?name=News&file=article&sid=14623>. Stan z 9.10.2007.
- Kulesza R. *Historia. Starożytność. Podręcznik dla gimnazjum*, Warszawa 2002.
- Okoń W. *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1995.
- Perrott E. *Efektywne nauczanie*, Warszawa 1995
- Pólturzycki J. *Dydaktyka dla nauczycieli*, Płock 2002.
- Staniszewska-Kozioł S. *Środki dydaktyczne i ich wpływ na uaktywnienie procesu myślowego uczniów*. Internet: <http://www.sp11jaslo.szkolnastrona.pl/pliki/referat.doc>. Stan z 9.10. 2007.
- Time Life's Lost Civilisations. Zaginione cywilizacje* – film edukacyjny.

Dorota Zalewska

Zestaw środków dydaktycznych do zagadnienia „Wierzenia starożytnych Greków i Rzymian”

Opracowany zestaw środków dydaktycznych jest przeznaczony do nauczania historii w klasie V szkoły podstawowej. Jednak niektóre z ćwiczeń można wykorzystać z powodzeniem także na języku polskim i plastyce w ramach nauczania blokowego. Nadają się one również do konkursów mitologicznych.

Przygotowane pomoce dydaktyczne mają pomóc w realizacji pierwszego celu zapisanego w podstawie programowej – rozwijania zainteresowania przeszłością. Obejmują wybrane zagadnienia z kręgu kultury antycznej. Skupiają się szczególnie na mitologii – wierzeniach starożytnych Greków i Rzymian.

W zestawie ćwiczenia ułożone są tak, by na początku znalazły się treści podstawowe, a potem rozszerzające. Po zakończeniu cyklu lekcji uczeń powinien:

- zapamiętać imiona bóstw greckich i rzymskich, dziedziny, którymi się zajmują, przypisane im atrybuty;
- opowiedzieć o tym, jak Grecy i Rzymianie wyobrażali sobie bogów, w jaki sposób oddawali im cześć i odczytywali ich wolę, jak odpowiadali na pytanie o powstanie świata oraz życie po śmierci;
- znać pojęcia: wyrocznia, lary i penaty, herosi, westalki oraz jedynobóstwo i wielobóstwo (określenia *monoteizm* i *politeizm* nie są obowiązkowe).

Powyższe cele mogą być osiągnięte, zakładając zainteresowanie ucznia tematem i aktywność na zajęciach wykorzystujących wypisane poniżej pomoce dydaktyczne.

Opracowany dla klasy V zestaw środków dydaktycznych:

1. Rozbite dzbany – puzzle
2. Greccy bogowie pokazują swoje atrybuty – wykreślanka
3. Boska ankieta osobowa
4. Kto jest kim ? – memo
5. Ku czci bogów – krzyżówka
6. Jeden czy wielu ? – 2 układanki
7. Droga na Olimp – gra planszowa

Ad 1. Rozbite dzbany – puzzle

Ćwiczenie to jest przeznaczone na pierwszą lekcję poświęconą bogom greckim. Wprowadza nowe wiadomości i pomaga w przejrzysty sposób je zanotować. Uczeń poznaje imiona bogów i bogiń oraz sfery ich działań.

Kartoniki z wizerunkami waz zostały pocięte na dwie części. Każdy w taki sposób, że na jednej z części znalazła się litera, a na drugiej cyfra. Pod literą kryje się imię bóstwa, a pod cyfrą dziedzina, którą dane bóstwo się zajmuje. Informacje te są zapisane w instrukcji. Zadaniem ucznia jest odnaleźć i dopasować części waz, a potem odszukać w instrukcji imion i dziedzin. Następnie wpisać informacje do przygotowanej tabeli. Zestaw zawiera dodatkowe ilustracje pomocne w wyjaśnieniu ćwiczenia.

Ad 2. Grecy bogowie pokazują swoje atrybuty – wykreślanka

To ćwiczenie pomoże w wprowadzeniu informacji na temat przedstawiania w sztuce bóstw z określonymi atrybutami i możliwości rozpoznawania ich po tym.

Ćwiczenie składa się z czternastu tabelek przeznaczonych dla czternastu bóstw greckich. Zapisane są literami. Po wykreśleniu imienia boga lub bogini, odczyta się nazwę przedmiotu, rośliny lub zwierzęcia jemu lub jej poświęconemu. O jakie bóstwo chodzi można się dowiedzieć, patrząc na lewą stronę tabelki. Nie zostały tam jednak podane imiona, lecz inne sugerujące informacje. To okazja do powtórki imion i sfer działań. Po odczytaniu nazwy atrybutu zapisuje się ją pod tabelką. Gdy uczeń ten etap zakończy, czeka go zadanie, pomagające zapamiętać atrybuty. Musi je narysować na przygotowanych kartkach z imionami bóstw.

Ad 3. Boska ankieta osobowa

Ankieta przygotowana jest dla każdego z głównych bóstw greckich. Pozwala na utrwalenie poznanych wiadomości i poszukanie nowych. Wymagane są informacje o rodzicach bóstwa, jego współmałżonku i dzieciach, zakresu obowiązków oraz atrybucie. To ćwiczenie zakłada korzystanie z różnych źródeł informacji.

Ad 4. Kto jest kim? – memo

Celem gry jest poznanie rzymskich odpowiedników bóstw greckich. W grze bierze udział kilku uczestników. Kolejno wybierają po dwa kartoniki, starając się odnaleźć parę np. Zeus – Jowisz. Gdy to się nie uda, kartoniki wracają na to samo miejsce. Każda para imion jest dla ułatwienia zapisana inną czcionką. Wygrywa osoba, która zebrała najwięcej par. Po kilkakrotnej grze, uczniowie wpisują pary imion odpowiednio w okienka. Zapamiętanie tyłu imion jest trudne, dlatego warto do tej gry wiele razy wracać.

Ad 5. Ku czci bogów – krzyżówka

Rozwiązanie krzyżówki pomoże w utrwaleniu materiału. Hasło jest nazwą ofiary złożonej ze stu sztuk bydła. Tego terminu uczniowie nie muszą zapamiętać. Muszą za to wykazać się wiedzą o formach sprawowania kultu i o tych, którym cześć oddawano.

Ad 6. Jeden czy wielu? – 2 układanki

Celem tego ćwiczenia jest poznanie terminów *jedynobóstwo* i *wielobóstwo* oraz zrozumienie ich znaczenia. Pojawi się tu termin *monoteizm* i *politeizm*, ale należy to traktować jako ciekawostkę dla zainteresowanych.

Zadaniem ucznia jest z rozsypanych części ułożenie rysunku greckiej świątyni. Wtedy na jej murach będzie można odczytać dwa terminy *monoteizm* i *politeizm*. Aby dowiedzieć się, co te słowa znaczą, trzeba ułożyć drugą rozsypankę. Ma ona mieć kształt prostokąta. Po odczytaniu wyjaśnień trzeba dokończyć rozpoczęte zdania sprawdzające rozumienie pojęć. Na wypadek problemów ze złożeniem, zestaw zawiera rysunek świątyni przed pocięciem oraz jej sylwetkę.

Ad 7. Droga na Olimp – gra planszowa

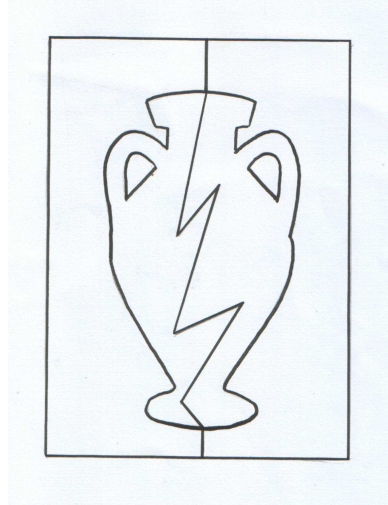
Wielkość gry pozwala, by zasiadło do niej kilka osób. Celem jej jest, oczywiście obok zabawy, utrwalenie wiedzy o wierzeniach starożytnych Greków i Rzymian, ich poglądów na temat bogów, życia i śmierci. Pojawi się tu wiele imion i miejsc znanych z mitologii, omawianej m.in. na języku polskim. np. w opracowaniu Jana Parandowskiego. Gra ma za zadanie plastycznie pokazać wyobrażenia o ziemi, niebie i świecie podziemnym. Nawiązuje do wielu mitów np. o Syzyfie, Herkulesie,

Pigmalionie. Przywołuje wiele bóstw i pokazuje sfery ich działania. Można się w niej doszukać również treści wychowawczych – za złe wybory bohater zostaje ukarany. Do gry dołączona jest instrukcja.

ROZBITE DZBANY – PUZZLE

Dopasuj odpowiednie części dzbanów tak, aby na każdym był numer i litera. Pod numerem kryje się imię bóstwa, a pod literą zakres jego władzy lub dziedzina, którą się zajmuje. Informacje wpisz do tabeli.

Poniżej – wzór puzzla bez numeru i litery z przykładową linią przecięcia.

1. Zeus	6. Ares	11. Artemida
2. Hera	7. Dionizos	12. Afrodyta
3. Hades	8. Apollo	13. Demeter
4. Posejdon	9. Hermes	14. Hestia
5. Hefajstos	10. Atena	

- A - bóg pasterzy, kupców, żeglarzy, patron podróżnych, przewodnik dusz zmarłych
- B - kulawy bóg ognia, opiekun kowali i złotników
- C - bóg wojny
- D - ojciec bogów i ludzi, władca nieba, światła, piorunów, sił przyrody
- E - bogini ogniska domowego, opiekunka młodych małżeństw, dzieci i sierot
- F - bogini łuku i strzały, lasów i gór, łowów i zwierzyny, księżycy
- G - władca mórz, wysp, wybrzeży i przystani
- H - bogini mądrości, sztuki wojennej, opiekuna Aten, drzew oliwnych i kobiecych robót ręcznych
- I - bogini miłości, piękna i wdzięku
- J - władca podziemnego świata zmarłych
- K - siostra i żona Zeusa, patronka małżeństwa i wierności małżeńskiej
- L - bóg wina i płodnych sił natury
- Ł - bóg słońca, światła, wyroczni, patron sztuk pięknych, opiekun trzód
- M - bogini płodności, rolnictwa, urodzajów

LP.	IMIĘ BÓSTWA	SFERA DZIAŁAŃ
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		

GRECCY BOGOWIE POKAZUJĄ SWOJE ATRYBUTY

Wykreśl w każdej tabeli litery składające się na imię wskazanego bóstwa. Litery pozostałe po wykreśleniu utworzą nazwę atrybutu - przedmiotu, rośliny lub zwierzęcia, z którym jest przedstawiany dany bóg lub bogini. Narysuj odpowiedni atrybut przy imieniu bóstwa.

Poniżej – przykładowe wzory tabel

BOGINI MIŁOŚCI	A	G	F	O	R	Ł	O	Ę	D	B	Y	I	T	C	A	A
WPISZ ATRYBUT																

WŁADCA BOGÓW	Z	P	E	I	U	O	S	R	U	N
WPISZ ATRYBUT										

BOGINI MAŁŻENSTWA	H	P	E	A	R	W	A
WPISZ ATRYBUT							

Wg tej zasady należy sporządzić tabele dla innych postaci mitologicznych (bóg morza, władca ognia, bóg wina, bóg sztuki, bóg kupców, bogini mądrości, bogini rolnictwa, bogini ogniska domowego, pan podziemi, bóg wojny, bogini łowów. (wzory zostaną zamieszczone na stronie domowej projektu (www.sp.cen.uni.wroc.pl))

ATRYBUT AFRODYTY

ATRYBUT ZEUSA

ATRYBUT HERY

BOSKA ANKIETA OSOBOWA

Uzupełnij ankietę. Jeżeli czegoś nie wiesz lub nie jesteś pewien, poszukaj w odpowiednich książkach, słownikach lub encyklopediach.

<i>Zeus</i>   RODZICE.....   MAŻ/ ŻONA   DZIECI   ZAKRES OBOWIĄZKÓW   ATRYBUT

Podobne kwestionariusze należy sporządzić dla pozostałych, omawianych wcześniej postaci mitologicznych (Hera, Hades, Posejdon, Artemida, Afrodyta, Demeter, Hestia, Dionizos, Apollo, Hefajstos, Ares, Hermes, Atena).

KTO JEST KIM? – MEMO

Zagraj z kolegami lub koleżankami. Gra przeznaczona jest dla kilku osób. Po odwracajcie rozłożone kartki tak, aby nie widzieć napisów. Potem kolejno bierzcie po dwie. Waszym zadaniem jest dopasować imię greckie i rzymskie danego bóstwa. Pomoże w tym różny krój czcionek. Kto znajdzie parę, odkłada ją dla siebie. Komu się nie uda, odkłada kartoniki dokładnie w to samo miejsce. Wygrywa osoba, która zbierze najwięcej par.

ZEUS

JOWISZ

ARES

MARS

HERMES

MERKURY

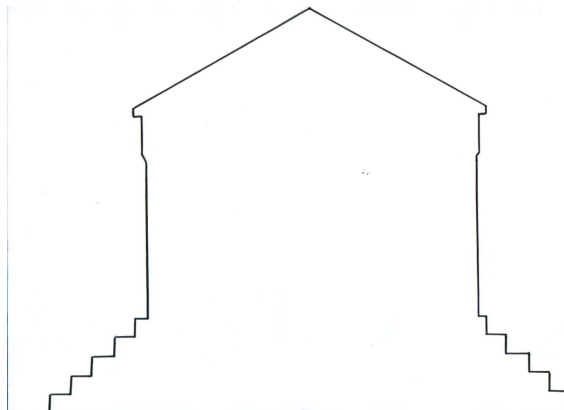
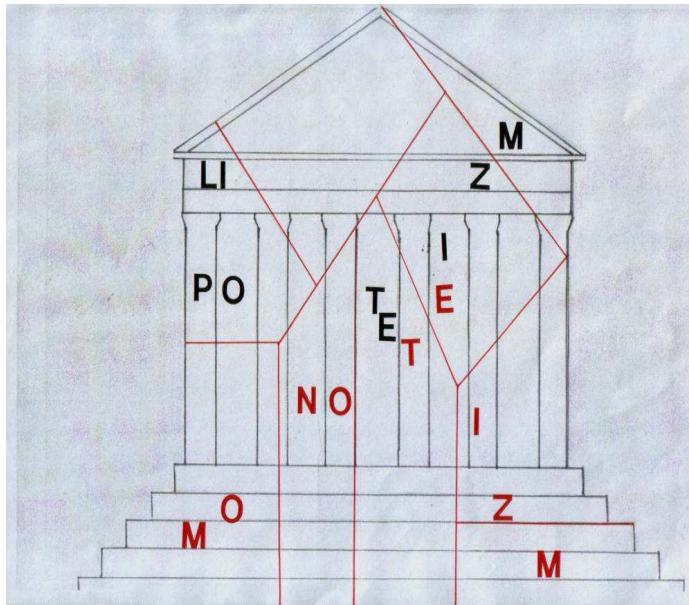
Podobne karty sporządzamy dla pozostałych par postaci mitologicznych (Posejdon – Neptun, Hefajstos – Wulkan, Hera – Junona, Demeter – Cerera, Artemida – Diana, Atena – Minerva, Afrodyta – Wenus, Hestia – Westa, Dionizos – Bachus).

Po zakończeniu gry wpiszcie imiona parami w okienka.

1. Tym znanym z opowieści Homera bohaterom o niezwykłych zdolnościach oddawano cześć prawie boską.
2. Obrzędy, w czasie których noszono posągi i recytowano modlitwy.
3. Kapłanki strzegące wiecznego ognia.
4. Ten władca był w Rzymie uważany za boga.
5. Rzymskie bóstwa domowe.
6. Krwawe lub bezkrwawe składano bogom.
7. Wznoszono je, by prosić o pomoc, opiekę.
8. Z niego składano ofiary.
9. Tam próbowano dowiedzieć się czegoś o przyszłości.

JEDEN CZY WIELU – UKŁADANKA

Z rozsypanych kawałków ułóż grecką świątynię. Jeżeli sprawi Ci to trudność, skorzystaj z sylwetki budowli. Zobaczysz wtedy dwa zapisane na jej murach terminy. Zauważ je i zapamiętaj. Wyjaśnienie tych pojęć znajduje się w drugiej rozsypance. Z jej części ułóż prostokąt. Odczytaj informację. Następnie dokończ rozpoczęte zdania.

P	O	L	I	T	E	I	Z	M	T	O	W	I	A	-	
R	A	W		W	I	E	L	U		B	O	G	Ó	W	.
M	O	N	O	T	E	I	Z	M		T	O	W	I	A	-
R	A	W		J	E	D	N	E	G	O		B	O	G	A

W starożytnej Grecji i Rzymie ludzie wyznawali
 to znaczy
 Obecnie w Grecji i we Włoszech zdecydowana większość ludzi wyznaje
, czyli

DROGA NA OLIMP – GRA

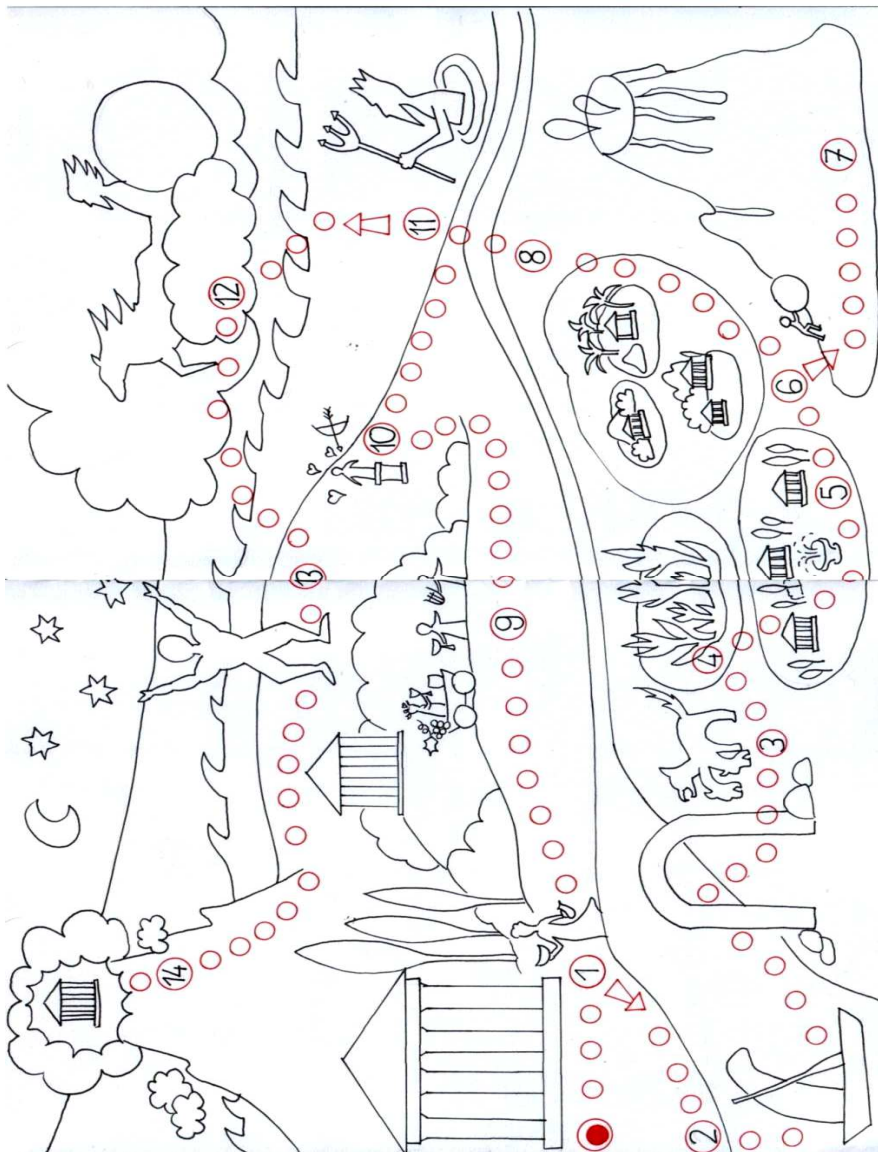
Zostałeś zaproszony na ucztę u bogów. Kto by nie chciał spróbować nektaru i ambrozji. Kobiety marzą o tym, aby zawsze były młode i piękne, a mężczyźni o nieśmiertelności i wiecznej sławie, więc... do dzieła. Pamiętaj, że niełatwo dostać się na Olimp, ale może uda Ci się zostać tam na zawsze. Startuje kilka osób. Wygra ten, kto przybędzie pierwszy.

® Rusza ten, kto sownie zaopatrzył się na drogę – wyrzucił 6 lub 5.

1. Zapomniałeś o złożeniu ofiary bogom w intencji szczęśliwej podróży. Spadłeś z konia i ... idziesz do Hadesu.
2. Zapomniałeś o obolu. Musisz pożyczyć. Charon nie przewiezie Cię przez Styks bez pieniążka. Stoisz kolejkę.
3. Wystraszył Cię trzygłowy pies Cerber – strażnik wejścia do podziemnego świata. Pędzisz aż do Łąk Asfodelowych.
4. Wąchasz kwiatki i spacerujesz zapominając o całym świecie przez jedną kolejkę.
5. Udało Ci się dostać na Pola Elizejskie. Można tu ucztować i bawić się. Nie jest źle, ale jeśli nie wyrzuciłeś 1, pamiętasz o zaproszeniu na Olimp i idziesz dalej, zostawiając przyjemności. W przeciwnym razie stoisz jedną kolejkę.
6. To nieprawdopodobne! Bogowie przypomnieli sobie, jak ostatnio bez pozwolenia podbierałeś im nektar. Idziesz do Tartaru. Tam już jest ktoś podobny do Ciebie.
7. Pomagasz Syzyfowi wtaczać głaz. Możesz wrócić na pole numer 6, gdy wyrzucisz 6.
8. Musiałeś dobrze żyć, skoro trafiłeś na Wyspy Błogosławionych. Bogowie nagradzają Cię i pozwalają kontynuować wędrówkę – wracasz na ziemię – ilość oczek x 2.
9. Zagapiłeś się na orszak Dionizosa. Tańczą, śpiewają, piją, a ty musisz iść dalej. Po co się zatrzymywałeś? Co się z Tobą stało, zapomniałeś o celu? Teraz musisz tu stać trzy kolejki.
10. Na rozkaz Afrodyty Amor trafił Cię strzałą prosto w serce i... zakochałeś się w posągu. Czym naraziłeś się bogini? Może mówiłeś, że ta urocza dziewczyna z sąsiedztwa jest ładniejsza od niej? Zapewniam Cię, że to był błąd. Nie lekceważ strzał Amora. Stoisz trzy kolejki i gapisz się na posąg jak cielę na malowane wrota.
11. Cieszysz się przychylnością Posejdona. Pozwala Ci szybką jak wiatr łodzią przemieszczać się po morzu - sześć pól do przodu.
12. To ci dopiero gratka. Przejedziesz się ognistym rydwanem boga słońca. Wyrzuciłeś 4,5,6 – trafiłeś na Heliosa – ruszasz pięć pól do przodu. Wyrzuciłeś 1,2,3 – masz

pecha – rydwanem powozi Featon – syn Heliosa. Oczywiście, w ogóle się na tym nie zna. Spadasz na ziemię dziesięć pól do tyłu.

13. Atlas postąpił z Tobą tak jak z Herkulesem, podstępem zrzucił swój ciężar – nieboskłon na Twoje ramiona. Męczysz się przez kolejkę. Oby starczyło Ci sił.
 14. Już niedaleko do celu, a Tobie zabrakło sił. Olimp to wysoka i niedostępna góra. Odpoczywasz dwie kolejki.
- Π. Zwycięstwo! Udało Ci się wygrać. Będziesz wiecznie młody i piękny. Żyj szczęśliwie na Olimpie i nie zapominaj o nas nędznych śmiertelnikach.

Małgorzata Zagiczek

Literatura historyczna.

Propozycje lektur dla uczniów szkoły podstawowej

Moim założeniem jest ułatwienie nauczycielom historii w szkole podstawowej dokonania wyboru literatury historycznej dziecięcej (w kontekście jej popularności czytelniczej), w celu:

- zapoznania uczniów z ofertą czytelniczą w zakresie literatury historycznej,
- popularyzacji historii poprzez czytelnictwo literatury pięknej i popularno-naukowej,
- pogłębienia i poszerzenia wiedzy historycznej ucznia,
- rozbudzenia i rozwijania zainteresowań książką historyczną,
- wyrabiania nawyków czytelniczych,
- przygotowania ucznia do samodzielnego zdobywania wiedzy,
- wdrożenia uczniów do właściwego korzystania z lektury,
- alternatywnego wykorzystania wolnego czasu ucznia, poprzez czytanie dla przyjemności.

Książka historyczna, jako forma popularyzacji historii

„Książka jest paszportem do świata, paszport ten pozwala przekraczać granice czasu i przestrzeni, przynosi człowiekowi radość i przyczynia się do jego rozwoju. Dla czytelnika książka może być wiernym towarzyszem życiowym, inspiratorem marzeń albo źródłem mądrości. Czytelnik jest obdarzony wolnością wyboru tematu, jak i wyznaczania celu swej lektury, Dzięki temu książka staje się środkiem uprzywilejowanego komunikowania się z ludźmi.” – Tak pięknie określili rolę książki eksperci UNESCO w jednej z publikacji poświęconych sprawom książki.¹

Książka jest paszportem do świata, nie tylko do tego współczesnego, ale także do świata poprzednich epok. Każdy czytelnik sam decyduje o temacie i autorze, sam rozstrzyga, dokąd uda się dzięki lekturze i w jaki sposób tę podróż będzie odbywać, co z niej zyska, czy przelotnie tylko odbierze obrazy i myśli, bez trwałego śladu w pamięci, czy będzie to podróż owocna w przeżycia i doświadczenia ważne na wiele lat, może na całe życie.

W przypadku czytelnika dziecięcego niejednokrotnie zachodzi potrzeba udziału w tej podróży przewodnika. Takim przewodnikiem z natury rzeczy może i powinien być również nauczyciel historii. Nauczyciel, który rozbudzając zainteresowania historią, proponuje uczniowi coś więcej niż sam podręcznik, umożliwia poruszanie się po świecie literatury historycznej, która rozszerzy wiedzę ucznia, ułatwi zrozumienie dziejów kraju i świata, pobudzi do samodzielnych poszukiwań. Szeroko pojęta literatura historyczna jest także formą poznania rzeczywistości, środkiem do poznania zagadnień kultury umysłowej, społecznej, moralnej, może poruszyć wyobraźnię ucznia, by mógł zrozumieć sprawy odległe, nie związane z jego codziennym doświadczeniem. Historia jest tą dziedziną, przez którą młody czytelnik nie tylko rozwija się intelektualnie, nabywając wiedzę i poszerzając swe horyzonty, ale także pod względami stylistycznymi i estetycznymi. I tutaj pojawiają się ogromne

¹ L. Marszałek: Paszport do świata. Warszawa 1986, s. 6.

możliwości dla nauczyciela – to m. in. przekonanie ucznia do poświęcenia czasu na przeczytanie książki. Przeczytanie dla przyjemności, pogłębienia wiedzy, własnej satysfakcji. Niekiedy przeczytanie jednej określonej książki zapala w jej czytelniku światło, wskazuje własne, ukryte dotychczas uzdolnienia, które przeradzają się w pasję.

Ogromna jest także rola biblioteki szkolnej w pobudzaniu aktywności ucznia, wspieraniu w procesie nauczania, rozwijaniu zainteresowań również historycznych. Od sprawności działania biblioteki szkolnej uzależniony jest stopień przygotowania młodego człowieka do korzystania z informacji, do samodzielnego zdobywania wiedzy, ciągłego doskonalenia, docierania do pozycji najważniejszych i najistotniejszych. To biblioteki szkolne są najważniejszymi instytucjami edukacji czytelniczej i stwarzają każdemu dziecku możliwość kontaktu z książką przez cały czas nauki szkolnej. Istota tkwi w doborze właściwej lektury, poznaniu czytelnika, jego potrzeb, zainteresowań, wyborów czytelniczych i opinii o przeczytanych książkach, ale także we współpracy nauczyciela przedmiotu z nauczycielem bibliotekarzem.

Dobierając książki historyczne dla czytelnika dziecięcego należy ogromną uwagę zwrócić na możliwości percepcyjne dziecka. W przypadku literatury dla dzieci jest to niezwykle ważne. Książka nie może zniechęcać ani swą objętością, ani nagromadzeniem informacji i faktów, ani niezrozumiałym językiem. Literatura historyczna dla dzieci w wieku szkoły podstawowej powinna przede wszystkim **opowiadać** o przeszłości. Bez względu na to czy jest to beletrystyka czy literatura popularnonaukowa². Niezwykle ważna dla czytelnika dziecięcego jest również obecność w książce ilustracji, które zaciekawią czytelnika, rozbudzą jego wyobraźnię, pobudzą do refleksji, ułatwią lepsze zrozumienie tekstu.

Popularyzować historię i rozwijać zainteresowania dziecka historią można zarówno poprzez literaturę popularnonaukową, literaturę piękną, a także poprzez literaturę tematycznie związaną z regionem, tzw. literaturę regionalną, opowiadającą o historii miejsc, w których dziecko żyje i z którymi się utożsamia.

Literatura popularnonaukowa zbliża ucznia do wydarzeń historycznych przedstawionych często z nieco innego punktu widzenia, niż w podręczniku szkolnym. Pogłębia i poszerza wiedzę historyczną ucznia, uzupełnia informacje na temat wydarzeń historycznych. Właściwe kierowanie doбором lektury, wdrażanie do racjonalnych sposobów jej wykorzystywania wpływa na wzrost zainteresowania przedmiotem, spełnia ważną rolę w przygotowaniu do samodzielnej pracy.

Główne cechy literatury popularnonaukowej to *rzetelność*, czyli przedstawienie przeszłości, a także metody historii w sposób możliwie obiektywny i adekwatny, to umiejętnie dobrany aparat naukowy – przypisy, bibliografia, aneksy, indeksy. Kolejną cechą to *przystępność* – treści powinny być przedstawione tak, by czytelnik mógł je bez większego trudu właściwie odczytać i zrozumieć. Sposób ujęcia tematu, forma, oprawa plastyczna, graficzna wpływają na *atrakcyjność* pracy popularnonaukowej.³

Literatura piękna historyczna jest jedną z ważniejszych form przekazu historycznego. Główną cechą, szczególnie powieści historycznej, jest jej konkretność i

² J. Maternicki, Cz. Majorek, A. Suchoński, *Dydaktyka historii*, Warszawa 1993, s. 66.

³ Tamże.

obrazowość. Unika ona pojęć abstrakcyjnych i zdań ogólnych, daje za to bogaty i wyrazisty obraz konkretnych postaci i zdarzeń historycznych. Przywiązuje wagę do szczegółów, ukazuje człowieka w przeszłości wraz z całym jego wyposażeniem fizycznym i duchowym, porusza wyobraźnię czytelnika, działa na jego sferę emocjonalną. Utwór literacki także czytelnikowi dużą swobodę interpretacji. Dla młodego czytelnika powieść historyczna jest często światem baśni, przygód, sensacji. Dlatego też warto, szczególnie w przypadku dziecka 7 – 10 – letniego, zwrócić uwagę nie tylko na powieść historyczną, ale sięgnąć również do innych gatunków – do baśni, podań, legend, mitów. Często to właśnie pod ich wpływem dziecko rozpoczyna bardziej poważne poszukiwania historyczne. Sumując cechy literackiego piśmiennictwa historycznego należy wymienić przede wszystkim: *dominację funkcji estetycznej, humanistyczną perspektywę poznawczą, swobodę w zakresie korzystania z ustaleń nauki i warsztatu naukowego, obrazowość i sugestywność narracji, otwartość interpretacyjną*.⁴

Historyczna literatura regionalna, zarówno beletrystyczna, jak i popularno-naukowa budzi duże zainteresowanie u dzieci. Przybliża czytelnikom historię i dzieje miejsc, które są im znane, stanowią ich *małą ojczyznę*, są z nimi emocjonalnie związani. Przez pryzmat historii regionu łatwiej dziecku zrozumieć procesy i zjawiska ogólne, rozgrywane się w skali kraju, czy nawet kontynentu.

Przegląd literatury historycznej

– omówienie poszczególnych tytułów lub serii

Poniżej prezentuję propozycje lektur z zakresu literatury historycznej dla uczniów szkoły podstawowej. Prezentacja jest wynikiem moich doświadczeń w pracy nauczyciela bibliotekarza, również wynikiem doświadczeń współpracy z nauczycielami historii w mojej szkole. Być może będzie przydatna jako pomoc w przeprowadzeniu zajęć z uczniami podejmujących temat literatury historycznej. Zajęcia takie można przeprowadzić zarówno na lekcjach historii jak i na zajęciach bibliotecznych z nauczycielem bibliotekarzem. Zawsze będą to zajęcia realizujące treści z zakresu edukacji czytelniczej i medialnej. Niezbędny do tego rodzaju zajęć jest jednak zestaw książek, które są omawiane i proponowane przez nauczyciela. By przekonać dziecko i zachęcić do sięgnięcia po książkę nie wystarczy tylko pokrótce ją omówić, trzeba potencjalnemu czytelnikowi ją pokazać. Dlatego też proponuję, by takie zajęcia prowadzone przez nauczyciela historii przygotowane były przy współpracy nauczyciela bibliotekarza lub nawet przeprowadzone, w ramach możliwości, w bibliotece szkolnej. Dodatkowo zajęcia można wzbogacić i urozmaicić, (co na pewno zachęci uczniów do większej uwagi), wykorzystując dołączone do tej pracy prezentację multimedialną (w formacie ppt). Zestaw proponowany przeze mnie, zarówno w formie tradycyjnej, jak i multimedialnej ma tę zaletę, że zawsze można wprowadzić uzupełnienia o nowe tytuły, jak i wykorzystać w pracy z uczniami tylko część prezentacji.

Prezentacja została podzielona na trzy grupy: literaturę historyczną popularno-naukową dla dzieci, historyczną literaturę piękną dla dzieci oraz literaturę historyczną dotyczącą regionu.

⁴ Tamże, s. 75.

I. LITERATURA HISTORYCZNA – POPULARNONAUKOWA

Historia – słownik encyklopedyczny / pod red. Marka Czaplińskiego. Wrocław 2001, 488 s.

Słownik przeznaczony dla uczniów uwzględnia większość haseł znajdujących się w programach nauczania i podręcznikach szkolnych. Obejmuje ważne w dziejach Polski i świata wydarzenia i postaci zarówno historyczne, jak i współczesne oraz wyjaśnia terminy historyczne. Posiada układ alfabetyczny, kalendarium książąt i królów oraz prezydentów i premierów Polski.

Historia Europy dla dzieci: Le Goff Jean. Warszawa 2004, 83 s.; il. kolor., mapy

Znana w Polsce postać we francuskiej historiografii, wybitny historyk francuski, mediewista Jacques Le Goff jasno, ale bez uproszczeń pokazuje historię Europy w kontekście różnych idei zjednoczeniowych. Na podstawowe pytania autor odpowiada, snując barwną opowieść o ideach zjednoczenia Starego Kontynentu, przeznaczoną specjalnie dla młodych czytelników. Od starożytnych Greków, którzy Europę wymyślili, przez Karola Wielkiego, Napoleona, aż po dzisiejszą wielopaństwową Unię. "Stworzenie pięknej i dobrej Europy, bogatej swą historią i świadomej swych błędów, jest wspaniałym projektem darowanym waszemu pokoleniu" - pisze autor. Atrakcyjne, dowcipne ilustracje!

Świat antyczny. Seria: Pierwsza Biblioteka Wiedzy. Warszawa 2006, 32 s.; il. kolor

Książka zabiera czytelnika w kolorową podróż po starożytnym świecie. Dziecko spotyka w niej budowniczych Wielkiego Muru w Chinach, dowiaduje się jak mumifikowano faraonów. Maszeruje z armią rzymską i przechadza się po Wiszących Ogrodach Babilonu, podziwia naskalne malowidła. Przemawiające do wyobraźni dwustronicowe ilustracje uzupełnione rzeczowymi informacjami przekazanymi w sposób jasny i dostosowany do młodego odbiorcy. Zawiera indeks i słownik haseł.

Jak żyli ludzie. Seria: Świat Wczoraj i Dziś. Warszawa 1991, 68 s.; il. kolor

Książka zabiera młodego czytelnika w fascynującą "podróż" po zamierzczłych czasach i prowadzi go przez tysiąclecia historii człowieka na Ziemi. Reprezentatywni przedstawiciele różnorodnych społeczności ludzkich oraz ich rodziny prowadzą do jaskiń, obozowisk, wsi i miast, a nawet do swoich domostw. Dwustronicowe kompozycje ilustracyjne w czytelny i szczegółowy sposób przedstawiają rodzajowe sceny z codziennego życia ludzi, przedmioty i narzędzia, którymi się posługiwali, a także - w jaki sposób zabezpieczali swoje podstawowe, duchowe i fizyczne, potrzeby fizyczne, potrzeby życiowe w różnych epokach historycznych i kulturowych.

Tak żyli ludzie. Seria. Cz. 1 – 18. Wrocław 1991-1996

Seria 20 popularnonaukowych albumów o tematyce historycznej, przeznaczona dla dzieci w wieku szkolnym. Barwne ilustracje, przejrzysty układ, rzeczowe informacje w formie opowieści przemawiających do wyobraźni czytelnika.

W skład serii wchodzi nast. tytuły:

1. Czasy prehistoryczne: Od australopiteków do ludzi z Cro-Magnon (Nougier Louis-Rene)
2. Hebrajczycy (Connolly Peter)

3. Historia armii greckiej (Connolly Peter)
4. Historia armii rzymskiej (Connolly Peter)
5. Historia Francji (Miquel Pierre, Probst Pierre)
6. Historia Stanów Zjednoczonych (Czapliński Marek)
7. Odkrywanie Ameryki: Osiem wieków eksploracji Atlantyku (Paraise Philippe)
8. W antycznej Grecji: Od początku V wieku p.n.e. do końca wojny peloponeskiej (Miquel Pierre, Probst Pierre)
9. W cesarstwie rzymskim: Od wojny z Galami do czasów świetności cesarstwa (Miquel Pierre)
10. W czasach Galów; Od V do I wieku p. n. e. Od najazdów celtyckich do bitwy pod Alezją (Nougier Louis-Rene)
11. W czasach królestw barbarzyńskich: Od najazdu barbarzyńców na Rzym do czasów Karola Wielkiego (IV-IX wiek) (Périn Patrick, Forni Pierre)
12. W czasach Ludwika XV i encyklopedystów: 1715-1789 (Miquel Pierre)
13. W czasach Majów, Azteków i Inków (Nougier Louis-Rene)
14. W czasach muszkieterów: Potęgi europejskie w XVII w. (Miquel Pierre)
15. W czasach pierwszych cywilizacji (Caselli Giovanni)
16. W czasach rycerzy i miast warownych: 1250-1350 (Miquel Pierre, Probst Pierre)
17. W czasach starożytnych Egipcjan: Od I dynastii do podboju Egiptu przez Aleksandra Wielkiego (Miquel Pierre, Probst Pierre)
18. W pierwszych wiekach islamu (Moktefi Mokhtar)
19. W średniowiecznym zamku; Europa zamków warownych (Brochard Philippe)
20. Wśród Indian północnoamerykańskich: Czasy podboju; Indianie wczoraj i dziś (Jacquin Philippe)

Historia Polski. Encyklopedia szkolna. Banaszak D., Biber T., Leszczyński M. Poznań 2001, 159 s. ; il. kolor., fotogr., mapy

Najważniejsze wydarzenia, daty, które trzeba zapamiętać, najwybitniejsze postacie, fakty i anegdoty. Kompendium wiedzy o dziejach Polski. Układ tematyczny, który pozwala szybko zapoznać się ze wszystkimi aspektami omawianego zagadnienia. Bogaty materiał ilustracyjny jest doskonale skorelowany z treścią kolejnych tematów. Książka umożliwia poznanie tysiącletnich dziejów państwa polskiego. Ponadto pierwsze rozdziały poświęcone zostały czasom najdawniejszym – od pierwszych śladów obecności człowieka do powstania państw słowiańskich. Na końcu książki umieszczono kalendarium przypominające najważniejsze daty w dziejach Polski.

Poczet władców Polski: Biber T.; Leszczyński M. Poznań 1996, 128 s.; il. kolor

Historia Polski opisana poprzez życie i działania tych, którzy od X do XVIII wieku władali ziemią polskimi. Obejmuje bogato ilustrowane biogramy czterdziestu dwóch królów i książąt od Mieszka I do Stanisława Augusta Poniatowskiego. Czytelnik znajdzie wśród nich także dwie kobiety obrane na króla Polski: Jadwigę i Annę Jagiellonkę. Zamiarem autorów było przybliżenie w popularny sposób sylwetek naszych władców: tych, którzy zapisali się chlubnymi czynami i tych, dla których ciężar majestatu okazał się zbyt wielki. Podstawą dla opracowania tej książki były czarno - białe rysunki Jana Matejki, utrwalone w świadomości narodowej jako rzeczywiste wizerunki panujących. Ikonografię uzupełnia obszerny wybór zdjęć i obra-

zów. U dołu stron umieszczone zostało kalendarium dziejów powszechnych, które pozwala wyobrazić sobie bohaterów "Pocztu" na tle historii świata.

Seria: Poczet Polskich Królów i Książąt: Stanisław Rosik, Przemysław Wiszewski: Cz. 1-48. Wrocław: 2001-2003

Nowocześnie napisane historie królów i książąt polskich. Ten poczet władców jest odmienny od dotychczasowych ujęć. Sylwetki panujących prezentowane są na tle wydarzeń epoki, tworząc frapującą opowieść o dziejach Polski. Fakty i procesy historyczne są zgodne z najnowszym stanem wiedzy. Książeczki (każda posiada 24 s.) wzbogacone przez kolorowe ilustracje, mapy i wypisy ze źródeł.

W skład serii wchodzi następujące tytuły:

1. Aleksander i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
2. August II Mocny i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
3. Bolesław Chrobry i jego czasy (Rosik Stanisław)
4. Bolesław Kędzierzawy i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
5. Bolesław Krzywousty i jego czasy (Rosik Stanisław)
6. Bolesław Szczodry i jego czasy (Rosik Stanisław)
7. Bolesław Wstydlivy i jego czasy (Rosik Stanisław)
8. Henryk Brodaty i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
9. Henryk III Głogowski i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
10. Henryk Pobożny i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
11. Henryk Probus i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
12. Henryk Sandomierski i jego czasy (Rosik Stanisław)
13. Jadwiga i jej czasy (Rosik Stanisław)
14. Jan Olbracht i jego czasy (Rosik Stanisław)
15. Kazimierz Jagiellończyk i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
16. Kazimierz Odnowiciel i jego czasy (Rosik Stanisław)
17. Kazimierz Sprawiedliwy i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
18. Kazimierz Wielki i jego czasy (Rosik Stanisław)
19. Konrad Mazowiecki i jego czasy (Rosik Stanisław)
20. Leszek Biały i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
21. Leszek Czarny i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
22. Ludwik Andegaweński i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
23. Mieszko I i jego czasy (Rosik Stanisław)
24. Mieszko II Lambert i jego czasy (Rosik Stanisław)
25. Mieszko III Stary i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
26. Przemysław II i jego czasy (Rosik Stanisław)
27. Siemowit I i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
28. Waclaw II i jego czasy (Rosik Stanisław)
29. Władysław Herman i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
30. Władysław Jagiełło i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
31. Władysław Łaskonogi i jego czasy (Rosik Stanisław)
32. Władysław Łokietek i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
33. Władysław Warneńczyk i jego czasy (Rosik Stanisław)
34. Władysław Wygnaniec i jego czasy (Wiszewski Przemysław)
35. Zbigniew i jego czasy (Rosik Stanisław)

Bohaterowie historii Polski: Maciej Leszczyński. Poznań 2004, 47 s.; il. kolor

Najważniejsze postaci w naszych dziejach, od Mieszka I do Lecha Wałęsy, wydarzenia, daty, ciekawostki. Czy Mieszko I był królem Polski? Ile lat miał Chopin, kiedy skomponował swój pierwszy utwór? Ile języków znał Jan Paweł II? Zbiór odpowiedzi na te i inne pytania - dzięki tej książce dziecko poznaje słynne polskie postaci oraz najważniejsze wydarzenia i ich konsekwencje w dziejach naszego kraju. Liczne ciekawostki i atrakcyjne, barwne ilustracje.

Tak żyli ludzie w dawnej Polsce. Seria: Cz. 1-9. Wrocław 1994-1997

*Seria historyczno-obyczajowych opowieści dotyczących dziejów Polski (jest to kontynuacja serii: **Tak żyli ludzie**). Barwne ilustracje, przejrzysty układ.*

W skład serii wchodzi nast. tytuły:

1. Od Polski drewnianej do murowanej (Cetwiński Marek)
2. Pod berłem trzech cesarzy (Fras Zbigniew)
3. Tradycje świąt dorocznych (Zadrożyńska Anna)
4. W czasach powstań narodowych (Fras Zbigniew)
5. W czasach Stanisława Augusta Poniatowskiego (Fras Zbigniew)
6. W dobie okupacji (Suleja Włodzimierz)
7. W II Rzeczypospolitej (Suleja Włodzimierz)
8. W Polsce Ludowej (Suleja Włodzimierz)
9. Wielkie batalie (Fras Zbigniew, Maroń Jerzy)

Rok polski. Zwyczaje i obrzędy: Renata Hryń-Kuśmierk . Poznań 1999, 63 s.; il. kolor., fotogr.**Dom polski. Zwyczaje rodzinne: Zuzanna Śliwa. Poznań 1999, 63 s.; il. kolor., fotogr.**

Za pomocą zwięzłych tekstów i ponad 160 reprodukcji i fotografii przedstawiono rodzinne zwyczaje, z których niektóre zachowały się do dzisiaj, inne zaś istnieją tylko w tradycji, folklorze i przekazach literackich. Bogato ilustrowana książka prezentująca najpiękniejsze i najważniejsze dla kultury polskiej tradycje związane ze świętami oraz życiem rodzinnym. Podzielona jest na dwie części: Rok polski i Dom polski, z których każda jest przewodnikiem po świętach liturgicznych i zwyczajach domowych. Czytelnik dowie się m.in., skąd się wzięła bożonarodzeniowa choinka, co symbolizuje wielkanocne jajko, kim był swat, a kim družba, na czym polegały wprowadziny. Żeby odpowiedzieć na te pytania, trzeba sięgnąć daleko w przeszłość. Wytłania się z niej zaskakująco bogaty, częściowo już zapomniany świat polskich obyczajów. Jeszcze nie tak dawno rytm ludzkiego życia był zgodny z rytmem natury. Każda pora roku przynosiła następujące po sobie w niezmiennym porządku okresy pracy i odpoczynku, a kalendarz liturgiczny – święta kościelne. Prezentowane książki pomagają odkryć głęboki sens i niezapomniany urok polskich zwyczajów dorocznych.

O naszym hymnie narodowym: Jan S. Kopczewski: Warszawa 1982, 136 s.; il., fotogr.

Historia powstania, dzieje, tekst hymnu narodowego. Książka wydana przez „Naszą Księgarnię”, zawiera wiele ilustracji, omawia również najważniejsze postaci i wydarzenia historyczne XIX i XX wieku.

Jak człowiek nauczył się pisać: Jerzy Cepik. Warszawa 1979, 266 s.; il.

„Po odczytaniu ambitnego tytułu tej książki łaskawy jej nabywca mógłby, jak sądzę, dojść do wniosku, że autorowi udało się znaleźć oryginalną i jednoznaczną odpowiedź na postawione w tym tytule pytanie, muszę więc od razu wyjaśnić, że odpowiedzi takiej dotąd nie znaleziono, i wątpię nawet, czy bliski jest czas jej sformułowania. Ten tytuł ma być zatem wstępem do przeglądu ewolucji biologicznej i kulturowej, długotrwałego procesu, w wyniku którego istota ludzka stanęła przed koniecznością utrwalenia i przekazywania wiadomości inaczej niż za pomocą mowy...”(z przedmowy do książki). Opowieść uzupełniona licznymi ilustracjami na temat genezy pisma i historii jego rozwoju. Książka przeznaczona dla starszych uczniów.

Podróże Kolumba 1492-1504: Lorenzo Camusso.: Poznań 1992, 79 s.; il. kolor., fotogr., mapy

Barwny album przeznaczony dla dzieci i młodzieży zainteresowanych historią. Zawiera wiele ilustracji i ciekawostek dotyczących Krzysztofa Kolumba oraz historii odkryć geograficznych. Zawiera chronologię odkryć geograficznych; na wyklejkach XVI-wieczne mapy.

Szymona Kobylińskiego gawędy o broni i mundurze. Warszawa 1984, 85 s.; il. kolor

Autor przedziera się przez historię oręża polskiego od Słowian do 1939 r., wszystko opatrzone autorskimi ilustracjami kolorowymi i czarno-białymi. Barwne opowieści okraszone anegdotami, cytatami z literatury, swobodny ton narracji.

Broń i zbroje: Michele Byam. Seria: Patrzę, podziwiam, poznaję. Warszawa 1991, 63 s.; il. kolor.

Nowoczesne, oryginalne i pasjonujące spojrzenie na historię broni i zbroi, udokumentowaną fotografiami ukazującymi kształt, konstrukcję i działanie wszelkiego oręża. Książka przeznaczona dla młodego odbiorcy, bogato ilustrowana z małą ilością tekstu, omawia uzbrojenie od epoki kamienia do broni z Dzikiego Zachodu.

Unia Europejska: wszystko, co musisz wiedzieć: Tomasz Panfil. Poznań 2003, 47 s.; il.; fotogr., mapy

Kompendium wiedzy o Unii Europejskiej, historia, teraźniejszość i przyszłość Unii Europejskiej. Informacje o ustroju, instytucjach i symbolach, państwach członkowskich oraz miejscu Polski w UE. Liczne kolorowe ilustracje, fotografie i mapy. Książka napisana zrozumiałym dla młodego czytelnika językiem, cenne źródło informacji dla nauczyciela i ucznia.

II. LITERATURA HISTORYCZNA – BELETRYSTYKA

Ilustrowana Biblia dla dzieci. Poznań 2002, 348 s.; il. kolor.

Historie ze Starego i Nowego Testamentu opowiedziane specjalnie dla dzieci w wieku szkolnym. Od innych Biblii dla młodych czytelników ta książka różni się starannie przygotowanymi komentarzami (historycznymi i teologicznymi), które pomogą dorosłym odpowiedzieć na pytania dzieci. Wspaniałe ilustracje, często całostronnicowe, Marka Szyszki pieczołowicie oddają realia biblijne. Książka opatrzona imprimatur.

Mity greckie dla najmłodszych. Poznań 2000, 128 s.; il. kolor.; indeks imion

Niezwykłe historie, których bohaterami są bogowie, herosi i ludzie, wprowadzą dziecko w świat mitologii greckiej. W tej książce najważniejsze mity zostały opracowane specjalnie z myślą o najmłodszych. Kolorowe ilustracje pomagają wyobrazić sobie niezwykłą krainę greckich wierzeń. Nieduży format, piękny język i szata graficzna zachęca każde dziecko do sięgnięcia po tę pozycję.

Legendsy i baśnie polskie. Warszawa 2006, 222 s.; il.

Książka zawiera ponad 25 najpiękniejszych legend i baśni polskich, w których zapisano nasze tradycje i mity związane z regionami, miastami i ludowymi bohaterami. Opowieści, w których dobro zawsze zwycięża zło, a męstwo, poświęcenie i honor są najbardziej cenione. Pięknie wydana edytorsko, przemawiająca do wyobraźni dziecka ilustracje. Książka może stanowić wspaniały wstęp do rozbudzenia w dziecku chęci dalszych poszukiwań na temat dziejów z przeszłości.

O krakowskich psach i kleparskich kotach: Polskie miasta w baśni i legendzie. Wybór i opracowanie Barbara Tylicka. Łódź 2005, 144 s.; il. kolor

W odróżnieniu od innych książek zawierających legendy - ta zawiera legendy dotyczące wszystkich polskich miast wojewódzkich i kilku mniejszych, odgrywających ważną rolę w narodowej historii. Wszystkie legendy dotyczą etymologii nazw miast, bądź wydarzeń historycznych. Układ alfabetyczny. Zamieszczone są herby każdego prezentowanego miasta, słownik pojęć historycznych, krótkie biogramy postaci historycznych, bibliografię. Jedna z bardziej interesujących pozycji historycznych dla dzieci, jakie ukazały się na polskim rynku wydawniczym w ostatnich latach.

Dzieje Polski w obrazkach: Włodzimierz Żukowski. Warszawa 1992, 81 s., il. kolor

Wydarzenia z dziejów Polski, ułożone chronologicznie, opatrzone krótkim, rzeczowym i interesującym tekstem oraz humorystycznymi ilustracjami autora. Zawiera kalendarium historii Polski. Młody czytelnik będzie się dobrze bawił przy tej lekturze. Doskonała pozycja dla młodszych dzieci, może stanowić doskonały wstęp do rozbudzenia zainteresowań u uczniów historii.

Historia Polski w opowieściach. Najważniejsze wydarzenia z dziejów: Szymeczko Kazimierz. Poznań 1999, 197 s.; il. kolor

Książka edukacyjna zawierająca opowiadania opisujące w żywy i ciekawy sposób najważniejsze wydarzenia z historii Polski (Biskupin, Chrzest Mieszka I, Zjazd w Gnieźnie, Koronacja Bolesława Chrobrego, Walki w czasach Bolesława Krzywoustego, Gall Anonim, Drzwi Gnieźnieńskie, Bitwa pod Legnicą, W Czasach Łokietka, Jadwiga I Jagiełło, Bitwa pod Grunwaldem, Mikołaj Kopernik, Początki poczty w Polsce, Wolna Elekcja, W czasach Stefana Batorego, "Potop" Szwedzki, Odsiecz Wiednia, Ostatni Król Polski, Komisja Edukacji Narodowej, Konstytucja 3 Maja, Mazurek Dąbrowskiego, Noc Listopadowa, Adam Mickiewicz, Zabory, Powstanie Warszawskie). Opowieści w przystępny sposób przedstawiają postawy bohaterów narodowych, uczą patriotyzmu, pokazują trudne wybory Polaków oraz ich życie codzienne w poszczególnych epokach.

O Krakowie ci ja! Historia Krakowa inaczej: Antoni Wasilewski. Kraków 1984, 148 s.; il. kolor

Pięknie ilustrowana, przepelniona humorem i dowcipem, ale także rzetelnością historyczną opowieść o dziejach Krakowa, królach władających na Wawelu, miesz-

kańcach i ich życiu codziennym. Książka zarówno dla uczniów klas młodszych jak i starszych szkoły podstawowej.

Pod Troją: na podstawie Iliady Homera: Lech Bartelski. Warszawa 1982, 330 s.

Książka ma za zadanie przybliżenie młodemu czytelnikowi świata Homera, mimo, że nie przynosi ona pełnego tekstu „Iliady”. Zachowano podział epepei na 24 księgi, dokonano jednak pewnych skrótów, co sprzyja bardziej zrozumiałemu przedstawieniu kolejnych wydarzeń. Niektóre mity zostały bardziej rozwinięte a cała opowieść została napisana prozą, co może dzieło uczynić bliższym młodemu czytelnikowi. Doskonała zachęta do głębszego poznawania świata starożytnej Grecji. Zawiera słowniczek ludzi, bogów i nazw geograficznych.

Przygody Meliklesa Greka: Witold Makowiecki. Warszawa 1983, 294 s.

Piękno starożytnego świata, czar Grecji, siła bogów i zwykłych ludzi budują scenę opowieści o Meliklesie, chłopcu z Miletu, który bardzo chce powrócić do rodzinnego domu... Medyjski kapłan Nekurabhed wędruje morzem i lądem, by wypełnić misję dyplomatyczną, powierzoną mu przez króla, której celem jest pogodzenie Fenicjan, Greków i Egipcjan współzawodniczących o wpływy handlowe. Młody Grek - Melikles, wykupiony przez kapłana z niewoli, towarzyszy mu w jego wędrówce i wraz z nim przeżywa niebezpieczne przygody. Powieść dla uczniów starszych klas szkoły podstawowej.

Trylogia antyczna: Król Agis; Syn Heraklesa; Heros w okowach: Halina Rudnicka. Warszawa 1983

Cykl powieści poświęconych władcom – reformatorom – Królowi Apisowi i spadkobiercy jego ideałów, Kleomenesowi. Cykl ukazujący egzotykę antycznego świata; bogactwo realiów obyczajowych Sparty i Egiptu. Lektura dla wyrobionych czytelników starszych klas szkoły podstawowej.

Krysia Bezimienna: Antonina Domańska. Warszawa 1984, 127 s.

Powieść z czasów panowania Zygmunta Augusta i Stefana Batorego. Bohaterką jest dziewczynka niewiadomego pochodzenia, która wychowuje się na dworze Anny Jagiellonki. Przystudiowane starannie tło historyczne i obyczajowe idą w parze z atrakcyjnym romansowym i awanturnicznym wątkiem fabularnym. Powieść dla uczniów klas 4-6.

Kamienie na szaniec: Aleksander Kamiński. Białystok 1991, 101 s.

Powieść oparta na autentycznych wydarzeniach z okresu II wojny światowej. Grupa przyjaciół, harcerzy, wśród nich Alek, Zośka i Rudy, kończy Liceum im. Stefana Batorego w 1939 r. i zamiast realizować piękne plany, staje wobec wojennej rzeczywistości. Początkowo aktywni uczestnicy Małego Sabotażu, z czasem przechodzą do Grup Szturmowych i tam obejmują dowództwo. Dojrzewają wśród dramatycznych zdarzeń okupacyjnej codzienności i stają się żołnierzami podziemnej armii, nie wyrzekając się uroków i marzeń młodości. Niemal wszystkim jednak przyjdzie zapłacić najwyższą cenę za wierność, lojalność i wiarę w sens walki zbrojnej. Autor mówi o swojej książce, że jest to „Opowieść o wspaniałych ideałach braterstwa i służby, o ludziach, którzy potrafią pięknie umierać i pięknie żyć”. Tytuł nawiązuje do wiersza Juliusza Słowackiego „Testament mój”. Powieść dla uczniów starszych, szczególnym zainteresowaniem cieszy wśród harcerzy.

III. LITERATURA HISTORYCZNA – REGIONALNA

Podania dolnośląskie: Krzysztof Kwaśniewski. Wrocław 1999, 298 s.

Większość opowiadań zawartych w tym zbiorze to podania, czyli opowieści nawiązujące do wydarzeń i postaci historycznych przedstawionych tak, jak to się zachowało w pamięci ludu. Wszystkie przytoczone tu opowieści mają przynajmniej jeden element podaniowy: są związane z konkretną miejscowością leżącą na Dolnym Śląsku. Zbiór liczy 117 podań podzielonych na nast., rozdziały: Pogranicze Wielkopolskie, Pogranicze Śląska Opolskiego, Ziemia Kłodzka, Sudety i Przedgórze, Obszar Centralny, Pogranicze Łużyckie. Książka zawiera również bibliografię, źródła podań, indeks. Dla dzieci starszych.

Róże w błękitnym polu. Podania i opowieści o zamkach Dolnego Śląska: Kornelia Dobkiewiczowa. Warszawa 1982, 198 s.; il.

Zbiór opowieści i legend o zamkach dolnego Śląska. Doskonały wstęp do dalszych poszukiwań i pogłębiania zainteresowań historią własnego regionu; dla dzieci w każdym wieku.

Kotlina Jeleniogórska: obrazki z dziejów: Marian Iwanek. Jelenia Góra 1993, 127 s., il.

Książka integrująca różne rodzaje informacji o przeszłości Kotliny Jeleniogórskiej. Zawiera fragmenty literatury pięknej – wiersze, relacje i opisy, fragmenty dzieł popularnonaukowych i naukowych, dokumentów kancelaryjnych z epoki, również opracowania własne autora. Wszystkie teksty ułożone są chronologicznie i tematycznie zgodnie z biegiem procesu dziejowego. Publikację zamyka wykaz ważniejszych faktów historycznych oraz bibliografia.

Legends i podania Jeleniej Góry: Ivo Łaborewicz. Jelenia Góra 2002, 112 s., il.

Autor – historyk i archiwista, w oparciu o legendy ukazuje wydarzenia i procesy historyczne, zachodzące poprzez wieki w Jeleniej Górze (w kontekście współczesnych granic miasta). Po raz pierwszy zebrano w jednym tomie podania i legendy poświęcone nie tylko rdzennej Jeleniej Górze, ale także włączonym w jej skład Cieli-com Śląskim Zdrój, Sobieszowowi z zamkiem Chojnik i Jagniątkowowi. W oparciu o legendy ukazano wydarzenia, czy procesy historyczne, zachodzące poprzez wieki w mieście. Do każdej legendy załączono notę o charakterze historycznym, często w kontekście kulturowym Śląska. Wyjątkowo pięknie wydana pozycja pod kątem edytorskim.

Kotlina Jeleniogórska na starych pocztówkach. Łódź 2006

Album zawiera reprodukcje 106 archiwalnych pocztówek prezentujących stolicę regionu - Jelenią Górę, jej okolice oraz Karkonosze. Widokówki wyselekcjonowano spośród tysięcy znajdujących się w zbiorach Grodzkiej Biblioteki Publicznej w Jeleniej Górze. Opisy pocztówek odnoszą się zarówno do obiektów na nich przedstawionych, jak i historii miasta oraz regionu. Prezentowane karty pocztowe ukazywały się od początku ubiegłego stulecia aż po lata 30 - te XX w. Całość poprzedzona jest wstępem jeleniogórskiego historyka i jednocześnie dyrektora biblioteki publicznej Marcina Zawiły. Album wydano w twardej oprawie, opisy przetłumaczono na język niemiecki i angielski.

Dyżansem przez Śląsk: Dziennik podróży do Cieplic w roku 1816: Izabela. Wrocław 1968, 141 s.; il., fotogr.

„Krótki, bo zaledwie 44 strony liczący „Dziennik podróży do Cieplic” jest dokumentem niemałej wagi; w ciągu swego pobytu na Śląsku stykała się autorka z wielu ludźmi: chłopi, mieszczenie, arystokracja Śląska, wszystkie klasy, scharakteryzowane przez bystrą i inteligentną obserwatorkę, ożywają na kartach pamiętnika. Dowiadujemy się z niego o charakterze mieszkańców tej dzielnicy, sposobach zarobkowania ludności i jej położeniu materialnym, o zwyczajach i zabawach ludowych. Poznajemy wraz z autorką piękno śląskiego krajobrazu i bogactwa naturalne ukryte w ziemi” (ze wstępu). Pozycja niezwykle interesująca, ze względu również na swój źródłowy charakter oraz łatwą narrację, warta poznania przez ucznia starszej klasy szkoły podstawowej.

Sudety: Krzysztof Mazurski. Wrocław 2000, 48 s.; il. fotogr.

Człowiek zasiedla góry; Poszukiwacze skarbów; Zdobyć korzeń mandragory; Karkonosz strzegący gór; Rozbójnik, ale pan; Zamki - symbole przeszłości, Pielgrzymim szlakiem; Perły architektury; Ewangelickie świątynie; Pod ciężką pruską ręką; Wielcy ludzie Sudetów; Znani Polacy w Sudetach; Skarby sudeckich muzeów, to tylko niektóre zagadnienia omówione w tej pięknie wydanej książce. Forma, interesujące teksty uzupełnione kolorowymi ilustracjami i fotografiami przyciągną każdego czytelnika zainteresowanego historią tej części regionu.

**Stan czytelnictwa wybranej literatury historycznej
w bibliotece szkolnej Szkoły Podstawowej Nr 3 w Jeleniej Górze,
w latach 2005 – 2007**

Warto zwrócić uwagę na popularność prezentowanej literatury historycznej. Stan czytelnictwa przedstawiam na podstawie analizy statystycznej, czyli analizy kart czytelnicznych i kart książek oraz obserwacji wynikającej z mojej praktyki bibliotecznej. Analiza ta obejmuje okres ostatnich trzech lat 2005 - 2007, wyłączając tytuły, które zostały włączone do zbiorów biblioteki szkolnej w ostatnim roku.

Autor – Tytuł	Liczba wypożyczeń w latach 2005-2007	Najchętniej czytane przez uczniów klas
Tak żyli ludzie. <i>Seria.</i>	49	III-VI
Tak żyli ludzie w dawnej Polsce. <i>Seria</i>	43	III-VI
Kamiński A.: Kamienie na szaniec	39	VI
Historia – słownik encyklopedyczny/ pod red. Marka Czaplińskiego	38	V, VI
Biber T i in.: Poczet władców Polski	37	IV-VI
Mity greckie dla najmłodszych	34	I-III
Rudnicka H.: Syn Heraklesa	33	VI
Banaszak D.i in: Historia Polski. Encyklopedia szkolna	32	V, VI
Świat antyczny. <i>Seria: Pierwsza Biblioteka Wiedzy</i>	28	III, IV
Żukowski W.: Dzieje Polski w obrazkach	27	III, IV
Panfil T.: Unia Europejska: wszystko, co musisz wiedzieć	26	IV, V, VI

Łaborewicz I. Legendy i podania Jeleniej Góry	25	IV, V
Dobkiewiczowa K.: Róże w błękitnym polu. Podania i opowieści o zamkach Dolnego Śląska	24	IV
Jak żyli ludzie. Seria: <i>Świat Wczoraj i Dziś</i>	24	IV
Le Goff J.: Historia Europy dla dzieci	24	V, VI
Ilustrowana Biblia dla dzieci	22	II, III, IV
Mazurski K.: Sudety	22	V, VI
Byam M.: Broń i zbroje. Seria: <i>Patrzę, podziwiam, poznaję</i>	21	VI
Bohaterowie historii Polski	20	IV-VI
Makowiecki W.: Przygody Meliklesa Greka	19	V, VI
Hryń-Kuśmierk R.: Rok polski. Zwyczaje i obrzędy	18	III, V
Kwaśniewski K.: Podania dolnośląskie	17	III-V
Szymeczko K.: Historia Polski w opowieściach. Najważniejsze wydarzenia z dziejów	17	IV, V
Śliwa Z.: Dom polski. Zwyczaje rodzinne	17	III, V
Bartelski L.: Pod Troją: na podstawie Iliady Homera	16	III-V
Camusso L.: Podróże Kolumba 1492-1504	16	III, IV
Domańska A.: Krysia Bezimienna	16	V, VI
Iwanek M.: Kotlina Jeleniogórska: obrazki z dziejów	15	IV-VI
Kopczewski J.S.: O naszym hymnie narodowym	14	V, VI
Legendy i baśnie polskie*	13	II-IV
Rosik S., Wiszewski P.: Seria: <i>Poczet Polskich Królów i Książąt</i>	13	IV, VI
Wasilewski A.: O Krakowie ci ja! Historia Krakowa inaczej	13	II
Kotlina Jeleniogórska na starych pocztówkach *	12	VI
O krakowskich psach i kleparskich kotach: Polskie miasta w baśni i legendzie*	12	II, III, IV
Szymona Kobylańskiego gawędy o broni mundurze	11	V, VI
Cepik J.: Jak człowiek nauczył się pisać	10	VI
Czartoryska I.: Dyliżansem przez Śląsk: Dziennik podróży do Cieplić w roku 1816	9	VI

*Tytuły włączone do zbiorów w r. szk. 2006/2007

W pierwszym okresie mojej pracy w bibliotece szkolnej zaobserwowałam u uczniów niezbyt duże zainteresowanie czytelnictwem literatury historycznej. By stan ten zmienić podjęłam działania, wspólnie z nauczycielami historii, w celu przybliżenia uczniom tejże literatury i ułatwienia czytelnikom w dotarciu do dostępnych tytułów. Jedną z form przeze mnie podjętych jest prezentacja wybranych tytułów na lekcjach historii oraz na zajęciach prowadzonych przez mnie w ramach edukacji

czytelniczej i medialnej. W praktyce przedstawia się to następująco: nauczyciel bibliotekarz, nauczyciel historii (często jest to praca wspólna) przygotowuje zestaw książek historycznych (uwzględniając beletrystykę, literaturę popularnonaukową, historyczną literaturę regionalną), które będą omówione na lekcji. W trakcie zajęć nauczyciel prezentuje uczniom wybrane tytuły, omawiając ich treść, zwracając uwagę na szatę graficzną, tematykę, zawartość. Zachęca tym samym do sięgnięcia po wybrany tytuł. Dodatkową formą jest prezentacja multimedialna wybranej literatury. Uczniowie otrzymują informacje o dostępności poszczególnych pozycji w bibliotece szkolnej. Często sygnalizowane są także nowości, jakie ukazały się w ostatnim czasie na polskim rynku. Po takich zajęciach obserwuję znaczne zainteresowanie omawianymi tytułami i wzrost ich poczytności.

Taka formy popularyzacji literatury historycznej ma swoje odzwierciedlenie w rzeczywistym zainteresowaniu dziecka tą dziedziną wiedzy.

Z prezentowanego powyżej zestawienia wynika, że największym zainteresowaniem wśród uczniów szkoły podstawowej cieszą się cykle popularnonaukowych albumów historycznych *Tak żyli ludzie* i *Tak żyli ludzie w dawnej Polsce* oraz *Poczet władców Polski*. Ma to związek z uniwersalnym charakterem tych wydawnictw jak i nowoczesną ich formą oraz zastosowaniem współczesnego języka, dostosowanego do dzisiejszego odbiorcy. Popularność tych książek wskazuje jak ważne są to elementy w dotarciu do współczesnego młodego czytelnika. Z podkreśleniem na współczesnego – nie ma on czasu na czytanie opasłych tomów, jego gusty estetyczne określają współczesne wzorce, posługuje się określonym językiem (język rzeczywistości multimedialnej), jego gusty kształtuje rzeczywistość multimedialna i ekspansja książki spod znaku Walta Disney'a⁵. Ogromną rolę odgrywa tutaj atrakcyjna szata graficzna. Podobnie rzecz się ma w przypadku takich pozycji jak *Historia Polski. Encyklopedia szkolna, Mity greckie dla najmłodszych, Świat antyczny. Seria: Pierwsza Biblioteka Wiedzy*, Hryń-Kuśmierk R.: *Rok polski. Zwyczaje i obrzędy*, itp.

Chętnie uczniowie sięgają po zbeletryzowane opowieści z historii Polski i świata: Szymeczko K.: *Historia Polski w opowieściach. Najważniejsze wydarzenia z dziejów*, Żukowski W.: *Dzieje Polski w obrazkach*, Bartelski L.: *Pod Troją: na podstawie Iliady Homera*.

U uczniów klas szóstych wzrasta zainteresowanie historia najnowsza – Panfil T.: *Unia Europejska: wszystko, co musisz wiedzieć*, Le Goff J.: *Historia Europy dla dzieci*, wydarzeniami z okresu II wojny światowej, przykładem jest tutaj książka A. Kamińskiego *Kamienie na szaniec* (w szkole jest wielu harcerzy).

Uczniowie klas starszych sięgają także po obszerniejsze objętościowo powieści historyczne o charakterze przygodowo – awanturniczym lub z odległych dziejów starożytnych, takich jak trylogia antyczna H. Rudnickiej, czy powieści A. Domańskiej. Wysokie wyniki czytelnictwa osiągają również pozycje dotyczące tematyki regionalnej – zarówno te faktograficzne, szczególnie w klasach starszych, jak i te na pograniczu baśni i mitu u dzieci młodszych.

Przedstawiony tu pokrótce obraz czytelnictwa literatury historycznej w jednej ze szkół podstawowych nie odzwierciedla oczywiście w pełni zainteresowań

⁵ G. Leszczyński: *Literatura i książka dziecięca*. Warszawa 2003, s. 43.

uczniów. Pominięto tutaj tak popularne pozycje jak *Uczniowie Spartakusa* H. Rudnickiej, czy powieści H. Sienkiewicza, po które bardziej wyrobieni czytelnicy uczniowie także sięgają, nie wspomniano o powieściach J. I. Kraszewskiego, którego *Stara baśń* we fragmentach weszła do kanonu lektur szkolnych i wielu innych tytułach.

Pogłębianie i poszerzanie wiedzy historycznej ucznia, rozbudzanie i rozwijanie zainteresowań książką historyczną i historią w ogóle zależy w bardzo dużej mierze od metod, form pracy z uczniem i zaangażowania nauczyciela historii i nauczyciela bibliotekarza w każdej szkole. Jedną z tych form zaprezentowałam powyżej z nadzieją, że zostanie wykorzystana z korzyścią dla ucznia i nauczyciela.

Bibliografia

Źródła

Literatura popularnonaukowa:

1. Banaszak D., Biber T., Leszczyński M.: *Historia Polski. Encyklopedia szkolna*. Poznań 2001.
2. Biber T.; Leszczyński M.: *Poczet władców Polski*. Poznań 1996.
3. *Bohaterowie historii Polski*. Poznań 2004
4. Byam M.: *Broń i zbroje*. Seria: *Patrzę, podziwiam, poznaję*. Warszawa 1991.
5. Camusso L.: *Podróże Kolumba 1492-1504*. Poznań 1992.
6. Cepik J.: *Jak człowiek nauczył się pisać*. Warszawa 1979.
7. *Historia – słownik encyklopedyczny* / pod red. Marka Czaplińskiego. Wrocław 2001.
8. Hryń-Kuśmierk R.: *Rok polski. Zwyczaje i obrzędy*. Poznań 1999.
9. *Ilustrowana Biblia dla dzieci*. Poznań 2002.
10. Iwanek M.: *Kotlina Jeleniogórska: obrazki z dziejów*. Jelenia Góra 1993.
11. *Jak żyli ludzie*. Seria: *Świat Wczoraj i Dziś* Warszawa 1991.
12. Kopczewski J. S.: *O naszym hymnie narodowym*. Warszawa 1982.
13. *Kotlina jeleniogórska na starych pocztówkach*. Łódź 2006.
14. Le Goff, J.: *Historia Europy dla dzieci*. Warszawa 2004.
15. Mazurski K.: *Sudety*. Wrocław 2000.
16. Panfil T.: *Unia Europejska: wszystko, co musisz wiedzieć*. Poznań 2003.
17. Rosik S., Wiszewski P.: Seria: *Poczet Polskich Królów i Książąt*. Cz. 1-48. Wrocław : 2001-2003.
18. *Szymona Kobylińskiego gawędy o broni mundurze*. Warszawa 1984.
19. Śliwa Z.: *Dom polski. Zwyczaje rodzinne*. Poznań 1999.
20. *Świat antyczny*. Seria: *Pierwsza Biblioteka Wiedzy*. Warszawa 2006.
21. *Tak żyli ludzie w dawnej Polsce*. Seria: Cz. 1-9. Wrocław 1994-1997.
22. *Tak żyli ludzie*. Seria. Cz. 1-18. Wrocław 1991-1996.
23. Wasilewski A.: *O Krakowie ci ja! Historia Krakowa inaczej*. Kraków 1984.

Beletrystyka:

24. Bartelski L.: *Pod Troją: na podstawie Iliady Homera*. Warszawa 1982.
25. Czartoryska I.: *Dylizansem przez Śląsk: Dziennik podróży do Cieplic w roku 1816*. Wrocław 1968.

26. Dobkiewiczowa K.: *Róże w błękitnym polu. Podania i opowieści o zamkach Dolnego Śląska*. Warszawa 1982.
27. Domańska A.: *Krysia Bezimienna*. Warszawa 1984.
28. Kamiński A.: *Kamienie na szaniec*. Białystok 1991.
29. Kwaśniewski K.: *Podania dolnośląskie*. Wrocław 1999.
30. *Legandy i baśnie polskie*. Warszawa 2006.
31. Łaborewicz I.: *Legandy i podania Jeleniej Góry*. Jelenia Góra 2002.
32. Makowiecki W.: *Przygody Meliklesa Greka*. Warszawa 1983.
33. *Mity greckie dla najmłodszych*. Poznań 2000.
34. *O krakowskich psach i kleparskich kotach: Polskie miasta w baśni i legendzie*. Łódź 2005.
35. Rudnicka H.: *Syn Heraklesa*. Warszawa 1983.
36. Szymeczko K.: *Historia Polski w opowieściach. Najważniejsze wydarzenia z dziejów*. Poznań 1999.
37. Żukowski W.: *Dzieje Polski w obrazkach*. Warszawa 1992.

Opracowania

Wydawnictwa zwarte:

38. Leszczyński G.: *Literatura i książka dziecięca. Słowo, obiegi, konteksty*. Warszawa 2003.
39. Marszałek L.: *Paszport do świata*. Warszawa 1986.
40. Maternicki J., Majorek Cz., Suchański A.: *Dydaktyka historii*. Warszawa 1993.
41. *Nowy słownik literatury dla dzieci i młodzieży. Pisarze, książki, serie, ilustratorzy, przegląd bibliograficzny*. Warszawa 1979.
42. *Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej / pod red. Barbary Tylickiej i Grzegorza Leszczyńskiego*. Wrocław 2002.
43. Tylicka B.: *Bohaterowie naszych książek. Przewodnik po literaturze dla dzieci i młodzieży*. Łódź 2000.

Artykuły z czasopism:

44. Burczak B.: *Książka wartością uznawaną i odczuwaną*. Biblioteka w Szkole 2001, nr 1, s. 3.
45. Domańska H.: *Co znajdziesz, patrząc w przeszłość*. Język Polski w Szkole 2004/2005, nr 4, s. 69-80.
46. Kubów S.: *Edukacyjna funkcja biblioteki szkolnej*. Biblioteka w Szkole 2003, nr 6, s. 4.

Radostław Żurawski

Historia odbita na monetach i uwieczniona na kartach telefonicznych. Sylwetki wybranych władców i ich rola w państwie

Cele lekcji:

Uczeń zna pojęcia: kolekcjonerstwo, numizmatyka;

Uczeń zna sylwetki prezentowanych władców;

Uczeń wie, w jakim okresie panowali wymieni władcy;

Uczeń wie, do jakich dynastii należeli;

Uczeń potrafi rozpoznać sylwetkę omawianego władcy;

Uczeń zna zasługi dla kraju omawianego władcy

Tok lekcji:

1. Wystawa monet i kart telefonicznych, na których są uwiecznione sylwetki władców.
2. Praca w grupach: uczniowie pracują w trzyosobowych grupach, każda grupa otrzymuje monetę bądź kartę i ma za zadanie (przy pomocy Internetu) znaleźć informacje dotyczące króla, którego portret widnieje na monecie lub karcie. Uczniowie mają znaleźć następujące informacje:
 - Do jakiej dynastii należał władca?
 - Kto był jego ojcem?
 - Czy miał syna, jeżeli tak, to jak miał na imię?
 - Czego dokonał dla dobra kraju (szczególne zasługi)?
 - Jak wyglądał władca (opisz go)?
 - W jakich latach panował?
 - Jaki miał przydomek i dlaczego?Uczniowie na podstawie zebranych informacji tworzą notatkę, którą wpisują do tabeli na „Karcie pracy ucznia” w rubryce, która dotyczy przydzielonego im władcy.
3. Grupy prezentują swego władcę całej klasie, dyktują notatki do tabeli, tak aby wypełniła się ona informacjami dotyczącymi poszczególnych władców.
4. Uszeregowanie władców w porządku chronologicznym.
5. Zadanie pracy domowej; którym z poznanych władców chciałbyś być i dlaczego? – praca pisemna.

Metody pracy: Poszukująca praca w grupach.

Materiały pomocnicze: monety, karty telefoniczne z sylwetkami władców.

Bibliografia:

- Tadeusz Kałkowski „Tysiąc lat monety polskiej”, Kraków, Wyd. Literackie 1981,
- Czesław Kamiński „Ilustrowany katalog monet polskich 1916-1987”, Warszawa, KAW, 1988,
- Album „Polscy władcy na monetach emitowanych przez NBP (1979-2005) – Poczet królów i książąt polskich”,
- Edward Bartkowski, Barbara Bleja „Historia IV, przewodnik dydaktyczny”, BEA, Toruń 1995,

- Jerzy Centkowski, Janusz Rulka „Historia w szkole podstawowej, przewodnik metodyczny”, WsiP, Warszawa 1983,
- Joanna Garbula-Orzechowska „Edukacja historyczna w klasach początkowych”, Akapit, Toruń 2002,
- Marian Giermakowski „Źródła historyczne w edukacji szkolnej” Lublin 1999,
- Bogumiła Szeweluk-Wyrwa, Wisław Surdyk-Fertsch „Historia IV, przewodnik dla nauczyciela”, ARKA, Poznań 2000,
- Tomasz Biber, Anna i Maciej Leszczyńscy „Poczet władców Polski”, Wydawnictwo Podsiedlik-Raniowski i Spółka 2000,
- Marcin Spórna, Piotr Wierzbiński „Słownik władców Polski i pretendentów do tronu polskiego”, Zielona Sowa 2000,
- Tomasz Biber, Anna i Maciej Leszczyńscy „Tajemnice władców polski. Od Mieszka I do Stanisława Augusta Poniatowskiego – fakty, ciekawostki i anegdoty”.
- Strony internetowe:
 - www.emonety.pl/page/group/16,
 - www.katalogmonet.pl,
 - www.nbp.pl,
 - www.wikipedia.org.pl
 - www.portalwiedzy.onet.pl,
 - www.piaستowie.kei.pl,
 - www.wiw.pl/historia/poczet,
 - www.polskiedzieje.pl,
 - www.poczet.com.pl,
 - www.poland.gov.pl,
 - www.historia.pgi.pl,
 - www.polska.gov.pl,
 - www.artyzm.com.pl.

Kolekcjonerstwo to moja pasja. Na początku zbierałem jedynie karty telefoniczne (wyłącznie polskie), później również zacząłem zbierać monety (przede wszystkim 2-złotowe). W swoich zbiorach posiadam około 1 200 kart telefonicznych oraz około 120 monet. Zajmuje się tym wyłącznie hobbistycznie, nie przeznaczając na ten cel zbyt dużych nakładów finansowych, dlatego w mojej kolekcji brak jest niektórych bardzo „cennych” eksponatów.

Wiele kart telefonicznych, a także monet w sposób bezpośredni lub pośredni nawiązuje do różnorodnych zdarzeń historycznych, na wielu uwiecznione są też znane postacie historyczne. Do realizacji mojego projektu postanowiłem wykorzystać te karty telefoniczne i monety, które przedstawiają sylwetki polskich władców. Jeżeli chodzi o karty telefoniczne w 2001 r. została wydana seria pt.: „Poczet królów i książąt polskich”, objęła ona jednak sylwetki 23 władców (a także żon niektórych z nich), począwszy od Mieszka I do Kazimierza III Wielkiego. Seria ta nie doczekała się kontynuacji. Jeżeli chodzi zaś o monety, to sylwetki różnych władców wydawane były w różnych okresach, pojedynczo. Ich ilość jest jednak tak duża, iż dla kolekcjonerów monet przygotowany został nawet Album numizmatyczny „Polscy władcy na monetach emitowanych przez NBP (1979-2005) – Poczet królów i książąt polskich”.

Na potrzeby przygotowanej przeze mnie lekcji konieczne jest przygotowanie wystawy wszystkich posiadanych przez mnie kart telefonicznych i monet z sylwetkami polskich władców. Spośród nich następnie zostanie wybranych osiem eksponatów, stanowiących „punkt wyjścia” do pracy z uczniami na prowadzonej przeze mnie lekcji historii.

Spośród kart telefonicznych wybrałem karty przedstawiające sylwetki: Mieszka I, Bolesława Chrobrego, Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego. Natomiast spośród monet wybrałem te przedstawiające sylwetki: Bolesława Krzywoustego, Jana III Sobieskiego, Stefana Batorego i Stanisława Augusta Poniatowskiego. Wybranych władców jest ośmiu, gdyż na tyle grup (po 3-osoby każda) zostanie podzielona cała klasa, celem pracy w grupach. Poszczególne etapy tej pracy zostały przeze mnie omówione w „Toku lekcji”.

Poniżej uzasadnię krótko, dlaczego ci, a nie inni władcy zostali przeze mnie wybrani. Szczegółne zasługi każdego z wymienionych władców będą zresztą przedmiotem poszukiwań w Internecie każdej grupy uczniów.

- 1) Mieszko I – pierwszy władca polski, o którym wiemy tak dużo, aby móc docenić jego znaczenia jako władcy – zjednoczyciela. Obejmując władzę rządził terytorium około 200 km², powstałym ze zjednoczenia plemion zamieszkujących Wielkopolskę, Kujawy, Łęczyckie, Sieradzkie i Mazowsze. W latach 960-967 podporządkował ziemię lubuską i Pomorze Zachodnie. W 964 zawarł układ z Ottonem I, a w 965 układ z Czechami. Doprowadził też do przyjęcia przez Polskę chrześcijaństwa w 966, czym wzmocnił swoje znaczenie na arenie międzynarodowej. Ok. 990 przyłączył do Polski Małopolskę i Śląsk. W tym samym czasie oddał Polskę pod opiekę papieża (decyzja opisana w dokumencie *Dagome iudex*) w zamian za świętopietrze. Mieszko I stworzył podstawy aparatu państwowego, organizacji terytorialnej i gospodarczej Polski, był twórcą systemu obronnego (tzw. drużyny). Dzięki temu w chwili swojej śmierci w 992 pozostawił państwo zorganizowane na wzór innych księstw chrześcijańskich, zdolne do kontynuowania samodzielnej polityki.
- 2) Bolesław Chrobry – pierwszy koronowany władca Polski (w 1025). Kontynuował politykę ojca Mieszka I. Organizował misje chrystianizacyjne na ziemiach Prusów i Jaćwingów. Doprowadził do kanonizacji Św. Wojciecha – zmarłego męczennika śmiercią biskupa-misjonarza. W 1000 był gospodarzem zjazdu gnieźnieńskiego, na którym gościł cesarza Ottona III. W 1002 opanował Miśnię, w 1003 Pragę i ogłosił się księciem Czech. Doprowadził tym do wojny z Niemcami, zakończonej w 1018 pokojem w Budziszynie (przyłączono nim do Polski Miłsko i Łużyce). W tym samym roku zorganizował wyprawę na Ruś, zajął Kijów, gdzie władzę objął jego zięć Świętopełk. Wracając przyłączył Grody Czerwieńskie. To wszystko sprawiło, iż Bolesław Chrobry umocnił międzynarodową pozycję Polski. Dzięki temu doprowadził też, tuż przed śmiercią, do swojej koronacji.
- 3) Bolesław Krzywousty – przejął władzę wraz z bratem Zbigniewem po śmierci ojca Władysława Hermana. W latach 1106-1107 zmusił brata do opuszczenia Polski. Ten zorganizował z poparciem cesarza Henryka V wyprawę, która zakończyła się jednak zwycięstwem Bolesława Krzywoustego. Głównym celem jego polityki zagranicznej był podbój Pomorza (w tym celu organizował wy-

prawy przez 25 lat). Doprowadził do podporządkowania Polsce najpierw Pomorza Gdańskiego, a następnie Zachodniego. Przed śmiercią wydał tzw. testament, dzięki któremu chciał zabezpieczyć interesy wszystkich swoich synów, a jednocześnie zachować jedność państwa. W testamencie tym podzielił Polskę pomiędzy trzech pełnoletnich synów: Władysława, Bolesława Kędzierzawego i Mieszka oraz wprowadził zasadę sprawowania przez najstarszego z rodu władzy zwierzchniej.

- 4) Władysław Łokietek – król Polski od 1320. stał się symbolem dążeń do zjednoczenia państwa polskiego, opierając się na dynastii Piastów. Zmuszony do opuszczenia Polski, po zapewnieniu sobie pomocy Węgier powrócił do kraju, po drodze opanowując poszczególne jego części (część Małopolski, ziemię sieradzka, łęczycką, Kujawy). W 1308-09 Krzyżacy opanowali Pomorze Gdańskie. W 1311 w Krakowie wybuchł bunt wójta Alberta. Z pretensjami do tronu wystąpił Jan Luksemburski. Dopiero w 1314 Władysław Łokietek podporządkował sobie Wielkopolskę. Uwieńczeniem jego starań była koronacja w 1320. Położyła ona kres walce o tron i powróciła znaczenie Polski na arenie międzynarodowej. Polityka zagraniczna Władysława Łokietka opierała się o sojusz z Węgrami i Litwą.
- 5) Kazimierz Wielki – syn Władysława Łokietka. „Odziedziczył” po nim problemy z Krzyżakami i Czechami. Dlatego też w pierwszym rządzie zajął się zabezpieczeniem tronu Polski przed Luksemburgami i zakończeniem konfliktu z Krzyżakami. W 1355 na mocy układu w Trenczynie zrzekł się niektórych księstw śląskich. Dzięki temu na zjeździe w Wyszechradzie uzyskał rezygnację Luksemburgów z pretensji do tronu polskiego. Z Krzyżakami zawarł w Kaliszu pokój w 1343. Kujawy i ziemia dobrzyńska powróciły do Polski. Krzyżacy uzyskali „wieczystą jałmużnę” w postaci Pomorza Gdańskiego. W polityce zagranicznej opierał się, jak jego ojciec, na sojuszu z Węgrami. Andegaweni uzyskali nawet prawo do tronu polskiego w razie jego bezpotomnej śmierci. Dzięki ich pomocy w 1340 podbił ziemię przemyską i sanocką. Rozpoczął tym podbój Rusi Czerwonej, co przyczyniło się do wojny z Litwą. Wojna zakończyła się sukcesem – utrzymaniem nabytków terytorialnych i hołdem lennym trzech książąt litewskich. Kazimierz wielki dążył do przywrócenia stanu posiadania sprzed rozbitcia dzielnicowego. Nie udało mu się jednak odzyskać Śląska – pokój w Namysłowie (kończący wojnę z Karolem IV) potwierdził przynależność tej dzielnicy do Czech. Kazimierz Wielki zerwał więzi łączące Mazowsze z Krzyżakami poprzez przyłączenie do Polski księstwa płockiego, wiskiego, zakromczymskiego i zhołdowanie pozostałych księstw mazowieckich. Zajmując ziemię wałęcką uzyskał wspólną granicę z Pomorzem Zachodnim. W polityce wewnętrznej Kazimierz Wielki dążył do zlikwidowania odrębności między dzielnicami oraz do zreformowania państwa i gospodarki. Popierał rozwój, opartej na prawie niemieckim, gospodarki czynszowej. Dokonał lokacji ok. 100 miast. Wprowadził do obiegu srebrne grosze. Wprowadził stały podatek państwowy tzw. poradłne. Zreformował system ceł. Popierał rozwój handlu, m.in. przez nadawanie miastom przywilejów umacniających miejscowych kupców. Dokonał reorganizacji systemu obronnego kraju. Częściowo ujedynolicił obowiązujące przepisy prawne. W 1364 założył Uniwersytet w Krakowie.

- 6) Stefan Batory – król Polski od 1576, kiedy został wybrany na elekcji. W 1578-82 prowadził wojnę z Moskwą – w trzech swoich wyprawach odciął Inflanty od Moskwy, zdobył twierdze w Płocku i Wielkich Łukach. W 1598 zawarł układ w Jamie Zapolskim, dzięki któremu Moskwa wycofała się z Inflant oraz oddała Płocki i ziemie płocką. Stefan Batory zapisał się w historii jako wybitny wódz i organizator armii – reformator sił zbrojnych. Stworzył piechotę wybraniecką i rozbudował artylerię. Utworzył Trybunał Koronny w Piotrkowie i Lublinie, a także na Litwie – w Wilnie, Mińsku i Nowogródku. Dbając o rozwój kultury i nauki, stworzył m.in. Akademię Wileńską. Umierając pozostawił żal i szacunek współczesnych.
- 7) Jan III Sobieski – wybrany królem w 1674. Wcześniej brał udział w bitwie pod Beresteczkiem, uczestniczył w wojnie ze Szwecją jako chorąży koronny, dowodził Tatarami w bitwie warszawskiej, w 1660 uczestniczył w wojnie z Moskwą, w 1663-65 w wojnie z Moskwą i Kozakami, 1666-67 walczył z rokoszem J. Lubomirskiego, w 1665 został marszałkiem koronnym, a w 1666 hetmanem polnym, w 1669 hetmanem wielkim koronnym. W 1672 przedstawił na sejmie kompleksowy plan wojny z Turcją, co doprowadziło w 1673 do zwycięstwa pod Chocimem. Już jako król Polski w 1675 zawarł w Jaworowie traktat z królem Francji Ludwikiem XIV. W 1677 w Gdańsku zawarł traktat polsko-szwedzki. Traktaty te miały na celu skierowanie wysiłków Polski w kierunku zachodnim i północnym. W 1679 władca został zmuszony do skierowania uwagi na Austrię, co doprowadziło do zawarcia traktatu sojuszniczego i zorganizowania w 1683 odsieczy Wiednia. Zwycięstwo pod Wiedniem rozślawiło jego imię w całej Europie. Od 1684 związał Polskę z Ligą Świętą. W 1696 zawarł niekorzystny dla Polski pokój wieczysty z Moskwą. Umierając stał się ostatnim symbolem wielkości i świetności dawnej Polski.
- 8) Stanisław August Poniatowski – ostatni król Polski. Wybrany na elekcji w 1764 r., m.in. dzięki poparciu władczyni Rosji Katarzyny II. Panowanie rozpoczął od tzw. reform stanisławowskich mających na celu wyrównania zapóźnień Polski względem Europy poprzez unowocześnienie form i metod sprawowania władzy. Spotkały się one z żywą krytyką w Polsce i oporem ze strony Rosji i Prus. W rezultacie udało się im doprowadzić do uchwalenia na sejmie 1767-68 tzw. praw kardynalnych, utrwalających anarchię i swobody szlacheckie, m.in. zasadę liberum veto, wolną elekcję, prawo do wypowiedzenia posłuszeństwa królowi. W 1772 korzystając z pretekstu w postaci kryzysu spowodowanego konfederacją barską, państwa ościenne doprowadziły do I rozbioru polski. St. August Poniatowski dzięki zręcznej polityce doprowadził do utworzenia na sejmie rozbiorowym Rady Nieustającej, która była sprawnym organem administracji państwowej. Po kilku miesiącach Sejmu Czteroletniego przyłączył się do Stronnictwa Patriotycznego. W 1791 odegrał dużą rolę przy stworzeniu Konstytucji 3 Maja. Następnie usiłował zapobiec II rozbiorowi Polski. Starania te okazały się bezskuteczne, a jego samego obciążano odpowiedzialnością za to, co się stało. Wyjechał wówczas do Grodna, a po III rozbiorze Polski został zmuszony do abdykacji. Stanisław August Poniatowski miał szczególne zasługi na polu kultury. Propagował w Polsce najnowsze europejskie tendencje artystyczne. Sprowadzał artystów z zagranicy, wysyłał polskich na stypendia. Znany jest z tzw. obiadów

czwartkowych – zaproszeń dla najwybitniejszych artystów. Z jego inicjatywy wykonano w Warszawie liczne prace architektoniczne, rzeźbiarskie i malarskie. Przyczynił się do zorganizowania Teatru Narodowego, a także uruchomienia czasopisma „Monitor”. Utworzył w Warszawie Szkołę Rycerską. Wspierał rozwój szkolnictwa i działalność Komisji Edukacji Narodowej.

W wyniku przeprowadzonej przeze mnie lekcji, a przede wszystkim pracy własnej w grupach, uczniowie powinni poznać przynajmniej część przedstawionych przeze mnie powyżej dokonań każdego z wybranych władców. Poszukiwań swoich uczniowie dokonują poprzez wpisanie w wyszukiwarce na stronie internetowej www.google.pl imienia przydzielonego im władcy, np. „Mieszko I”. Dzięki temu mają oni dostęp do stron internetowych dotyczących tego władcy, na których zgromadzone są liczne informacje dotyczące jego życia i zasług.

Najbardziej dostępne strony internetowe dotyczące sylwetek władców polskich to:

- www.wikipedia.org.pl
- www.portalwiedzy.onet.pl,
- www.piaستowie.kei.pl,
- www.wiw.pl/historia/poczet,
- www.polskiedzieje.pl,
- www.poczet.com.pl,
- www.poland.gov.pl,
- www.historia.pgi.pl,
- www.polska.gov.pl,
- www.artyzm.com.pl.

Pozwalają one uczniom na udzielenie odpowiedzi na stawiane przeze mnie, przed rozpoczęciem pracy w grupie, pytania (zawarte w konspekcie – Tok lekcji pkt 2). Odpowiedzi na te pytania stanowią równocześnie „referat” każdej z grup i podstawę do opracowania przez nią krótkiej notatki dotyczącej danego władcy. Przedstawione przez wszystkie grupy referaty będą punktem wyjścia do wykonania w domu indywidualnej – zadanej przez mnie pracy na temat „Którym z władców chciałbyś być i dlaczego?”.

Realizacja projektu na lekcji (przebieg lekcji):

Po dokonaniu czynności wstępnych – (powitanie uczniów, sprawdzenie listy obecności) zwracam uwagę uczniów na napisany już przeze mnie wcześniej temat bieżących zajęć lekcyjnych „Historia odbita na monetach i uwieczniona na kartach telefonicznych. Sylwetki wybranych władców i ich rola w państwie”. Proszę ich o udzielenie odpowiedzi na pytania: co to jest moneta? co to jest karta telefoniczna?; do czego służą?; czy znają jakieś osoby które zbierają karty telefoniczne lub monety?, czy wiedzą jak fachowo nazywa się „zbieranie” monet i kart telefonicznych?, czy przyglądali się kiedykolwiek „rysunkom” na katach i monetach?; co było na tych „rysunkach”? Uczniowie, w miarę swoich możliwości udzielają odpowiedzi na te pytania. Pomagam im w doprecyzowaniu odpowiedzi, w szczególności terminów „numizmatyka” i „fonotelistyka”.

Następnie opowiadam uczniom o moim hobby – kolekcjonowaniu monet i kart telefonicznych. Informuje ich, że specjalnie na dzisiejszą lekcję, spośród swoich zbiorów,

wybrałem monety i karty telefoniczne, na których widnieją wizerunki dawnych władców Polski. Prezentuję im przygotowaną przeze mnie wystawkę. Wystawka składa się z kart telefonicznych wydanych przez Telekomunikację Polską i które posiadam w swoich zbiorach, jak również monety wydane przez Mennicę Państwową. Przez chwilę uczniowie zajęci są jej oglądaniem.

Wszystkie powyższe czynności stanowią swoiste wprowadzenie do zasadniczego zadania, jakie dziś chcę postawić uczniom. W celu jego realizacji proszę klasę o podzielenie się na osiem grup liczących po 3 osoby każda. Następnie informuję uczniów, iż spośród zaprezentowanych przeze mnie na „wystawce” monet i kart telefonicznych z władcami Polski wybrałem osiem (cztery karty i cztery monety) z wizerunkami tych władców, którzy, moim zdaniem, odegrali szczególną rolę w historii naszego kraju. Odpowiedź na pytanie na czym polegała „ta ich szczególna rola” jest w zasadzie podstawowym celem naszej dzisiejszej lekcji.

Każda z grup otrzymuje ode mnie jedną kartę telefoniczną, bądź monetę. Informuję uczniów, iż ich zadaniem jest udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:

- Do jakiej dynastii należał władca?
- Kto był jego ojcem?
- Czy miał syna, jeżeli tak, to jak miał na imię?
- Czego dokonał dla dobra kraju (szczególne zasługi)?
- Jak wyglądał władca (opisz go)?
- W jakich latach panował?
- Jaki miał przydomek i dlaczego?

Do znalezienia odpowiedzi na powyższe pytania uczniowie mają do dyspozycji Internet. Oczywiście jest to możliwe dzięki temu, iż uczniowie potrafią się nim posługiwać, gdyż wielokrotnie korzystali z niego w czasie zajęć lekcyjnych i przygotowania zadań domowych z różnych przedmiotów szkolnych. Przypominam uczniom, iż najłatwiejszym sposobem poszukiwań w Internecie jest wykorzystanie wyszukiwarki internetowej: www.google.pl, w którą należy wpisać imię interesującego nas władcy, np.: „Mieszko I”. Wyszukiwarka poda nam adresy wszystkich stron internetowych, na których znajdują się informacje dot. danego władcy.

Uczniowie mogą także skorzystać bezpośrednio z podanych przeze mnie i wypisanych na tablicy stron internetowych:

- www.wikipedia.org.pl
- www.portalwiedzy.onet.pl,
- www.piaستowie.kei.pl,
- www.wiw.pl/historia/poczet,
- www.polskiedzieje.pl,
- www.poczet.com.pl,
- www.poland.gov.pl,
- www.historia.pgi.pl,
- www.polska.gov.pl,
- www.artyzm.com.pl.

Przed rozpoczęciem pracy każda grupa otrzymuje ode mnie tabelę na „Karcie pracy ucznia”. W tabelę tą ma za zadanie wpisać, w poszczególnych rubrykach, zebrane informacje dotyczące przydzielonego jej władcy.

Następuje etap pracy uczniów w grupach. Obserwuję pracę poszczególnych grup, w razie problemów pomagam w znalezieniu odpowiedniej strony internetowej, a także znalezieniu interesujących informacji. Jest to najdłuższy etap lekcji.

Po upływie ok. 20-25 minut uczniowie przerywają pracę. Każda grupa prezentuje zebrane przez siebie informacje dotyczące danego władcy i dyktuje krótkie informacje zapisane w poszczególnych rubrykach tabeli. W ten sposób wszyscy uczniowie zapełniają swoje tabele potrzebnymi informacjami.

Ostatnim etapem naszej pracy, łatwym wobec informacji zgromadzonych w tabeli, jest uszeregowanie wybranych przeze mnie władców w porządku chronologicznym. Służy to uporządkowaniu wiedzy uczniów zdobytej na odbytych zajęciach lekcyjnych.

Na zakończenie proszę uczniów o przygotowanie w domu, krótkiej wypowiedzi pisemnej na temat: którym z poznanych władców chciałbyś być i dlaczego?

W ten sposób lekcja dobiega końca.